

Громада,
дружня до дітей
та молоді

Навчальний посібник для реалізації ініціативи на місцевому рівні в Україні

Київ — 2018

для кожної дитини

Міністерство
соціальної політики
України

Міністерство регіонального
розвитку, будівництва
та житлово-комунального
господарства України

Міністерство
молоді та спорту
України

Адміністрація
Президента
України

ОТГ
Асоціація

NYCUkraine

Навчальний посібник (оновлене видання) містить рекомендації для реалізації в містах та громадах України Ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» (далі — Ініціатива). Він базується на широкому колі інформаційних, аналітичних і методичних матеріалів. У посібнику наведено практичні настанови щодо імплементації Ініціативи відповідно до Меморандуму щодо впровадження в Україні програми «Громада, дружня до дітей та молоді», який було підписано 28 березня 2018 року партнерами Ініціативи, а саме: Представництвом Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, Фондом ООН у галузі народонаселення (ЮНФПА), Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерством соціальної політики України, Міністерством молоді та спорту України, Уповноваженим Президента України з прав дитини, Всеукраїнською асоціацією органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України», Асоціацією органів місцевого самоврядування «Асоціація об'єднаних територіальних громад» та Громадською спілкою «Національна молодіжна рада України». Реалізація Ініціативи ґрунтується на інвестиціях у людський капітал, насамперед у дітей та молодь, з одночасним підтвердженням відданості захисту прав дитини та розвитку молоді в контексті децентралізації. Міста та об'єднані територіальні громади можуть долучитися до програми та розпочати роботу для отримання офіційного статусу ЮНІСЕФ «Громада, дружня до дітей та молоді» відповідно до методичних рекомендацій, викладених у цьому посібнику.

Більше інформації про Ініціативу:

childfriendlycities.org

Публікація стане у нагоді урядовцям, працівникам органів місцевого самоврядування, керівникам і фахівцям центральних та місцевих органів виконавчої влади, співробітникам міжнародних організацій, науковцям, діячам громадських організацій, усім, кого цікавлять питання розвитку країни, спрямованого на покращення якості життя дітей та молоді.

Цей посібник підготовлено за сприяння Представництва ЮНІСЕФ в Україні. Думки, висновки чи рекомендації належать авторам та упорядникам цього видання і не обов'язково відображають погляди агентств ООН.

У виданні використані фотографії ЮНІСЕФ. Всі права на публікацію належать ЮНІСЕФ. Будь-яку частину видання можливо поширювати з посиланням на джерело.

© ЮНІСЕФ, травень 2019

Подяка

Цей Посібник було підготовлено спеціалістами Представництва ЮНІСЕФ в Україні під керівництвом Артура Айвазова. У підготовці Посібника брали участь: Наталія Бородчук, Олена Нижник, Марина Хромих, Віталій Старіков, Наталія Сітнікова, Антон Товченко.

У ході підготовки публікації було використано підготовлені на глобальному рівні матеріали з питань Ініціативи, міжнародного досвіду її реалізації, документи щодо стратегічного планування розвитку громад в контексті децентралізації та щодо моніторингу і оцінки стану захисту прав дитини в Україні. Упорядники видання висловлюють подяку авторам Довідника з Ініціативи Луїз Тівант, Рієті Міккола, Пауліні Грущинській, Андресу Франко, Девіду Антоні, Саллі Бернхайм та всім співробітникам Представництва ЮНІСЕФ в Україні та партнерам Ініціативи, які зробили внесок у підготовку цього Посібника.

ЗМІСТ

1	Концепція реалізації Ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді»	6
1.1	Започаткування роботи за напрямками Ініціативи	6
1.2	Як і коли виникла Ініціатива «Громада, дружня до дітей та молоді»?	7
1.3	Ініціатива «Громада, дружня до дітей та молоді» в Україні	7
1.4	Загальна інформація щодо Ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді»	8
1.5	Чому ця Ініціатива потрібна громаді?	9
1.6	Допомога Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ)	10
1.7	Концептуальна рамка: основні напрями роботи	10
1.8	Основні проблеми нерівності, що можуть бути виявлені в громадах, з урахуванням загальної ситуації з правами дітей та молоді в Україні	12
2	Процес отримання статусу «Громада, дружня до дітей та молоді»	14
2.1	Етапи отримання статусу	15
2.2	Як приєднатися до Ініціативи? Що треба зробити на цьому етапі?	16
2.3	Як отримати статус кандидата в учасники Ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді»? Що треба зробити на цьому етапі?	16
2.4	Як отримати статус «Громада, дружня до дітей та молоді»?	19
2.5	Новий цикл роботи за обраними напрямками з метою підтвердження статусу як наступний етап реалізації Ініціативи	20
3	Участь дітей та молоді в реалізації ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді»	21
4	Методичні рекомендації з підготовки ситуаційного аналізу та формування Аналітичної доповіді «Про становище дітей та молоді в громаді»	24
4.1	Загальні рекомендації	25
4.2	Етапи підготовки Аналітичної доповіді	26
5	Методичні рекомендації з підготовки Плану дій	30
5.1	Теорія змін	31
5.2	Розробка індикаторів	35
5.3	Формування Плану дій	37
5.4	Розроблення Плану моніторингу й оцінки реалізації Плану дій	39

6	Процес затвердження Плану дій	40
7	Процес отримання громадою статусу кандидата в учасники ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді»	41
8	Упровадження Плану дій	42
9	Моніторинг та оцінка	43
9.1	Завдання моніторингу та оцінки	43
9.2	Моніторинг (збирання інформації, аналіз, підготовка звітності)	45
9.3	Оцінка Плану дій	47
10	Надання офіційного статусу ЮНІСЕФ «Громада, дружня до дітей та молоді»	51
10.1	Загальні мінімальні критерії	51
10.2	Тривалість визнання міста/громади «Громадою, дружньою до дітей та молоді»	51
11	Типові запитання та відповіді	52
	Додатки	54

1

Концепція реалізації Ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді»

1.1 Започаткування роботи за напрямками Ініціативи

В Україні 20% суспільства — це діти, 27% — молодь. Усі вони мають права, визначені в Конвенції ООН про права дитини й Переглянутій Європейській хартії про участь молоді в місцевому та регіональному житті, але не всі з них мають рівні можливості. Про те, що діти — наше майбутнє, часто можна почути з уст політиків різних рівнів. Однак які реальні дії повинні стояти за цими словами? Як ефективніше працювати заради не тільки майбутнього, а й сьогодення? Усі діти та молоді люди живуть у міських, сільських,

селищних або новостворених об'єднаних громадах. Наскільки рішення влади й суспільства в них захищають інтереси, відповідають потребам та враховують голоси дітей та молоді?

Ми пропонуємо громадам усіх рівнів ефективний інструмент, який допомагає впроваджувати механізми захисту інтересів, зростання благополуччя, безпеки дітей та молоді, а також поваги до їх думок і поглядів.

1.2 Як і коли виникла Ініціатива «Громада, дружня до дітей та молоді»?

Ініціатива «Громада, дружня до дітей та молоді» — це програма, що ініціюється ЮНІСЕФ та підтримує міста і громади в їх зусиллях, спрямованих на створення сприятливого середовища для дітей і молоді. Це також мережа, яка об'єднує органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та інші зацікавлені сторони, такі як організації громадянського суспільства, приватний сектор, академічні спільноти, засоби масової інформації та, головне, організації для дітей та молоді, які хочуть зробити їхні міста та громади більш дружніми до наймолодших мешканців.

Ініціатива «Громада, дружня до дітей та молоді» — це глобальний рух, започаткований 1996 року

як практичне втілення резолюції, прийнятої на Другій Конференції ООН з населених пунктів (Хабітат II). Нині ініціатива поширюється в усьому світі, її підтримали вже понад 3000 муніципальних округів у 38 країнах на п'яти континентах. Сьогодні ініціативою «Громада, дружня до дітей та молоді» охоплено понад 30 мільйонів дітей. У найменшому з муніципалітетів, що беруть участь, мешкають 337 осіб (Бене-Ларіо, Італія), а населення найбільшого становить 12 мільйонів осіб (Сан-Паулу, Бразилія) (додаток 1).

1.3 Ініціатива «Громада, дружня до дітей та молоді» в Україні

29 березня відбулося підписання Меморандуму щодо впровадження ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» в Україні. Партнерами ініціативи в Україні є ЮНІСЕФ, Фонд ООН у галузі народонаселення (ЮНФПА); Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України; Міністерство соціальної політики України; Міністерство молоді та спорту України; Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України»; Асоціація органів місцевого самоврядування «Асоціація об'єднаних територіальних громад»; Громадська спілка «Національна молодіжна рада України».

Після підписання Меморандуму було оголошено про розгортання практичної роботи з впровадження Ініціативи. Протягом квітня-травня 2018 року бажання приєднатися до цієї програми висловили понад 160 міст та об'єднаних територіальних громад. Ці громади вже розпочали свою діяльність відповідно до методичних рекомендацій ЮНІСЕФ з метою

отримання статусу «Громада, дружня до дітей та молоді». Міста та об'єднані територіальні громади, що мають бажання приєднатися до програми, можуть це зробити у будь-який час.

Серед громад є як міста-мільйонники, так і новостворені ОТГ з усіх областей країни. ЮНІСЕФ, Уряд України та партнери підтримують амбітну мету — досягнути лідерства за кількістю громад, дружніх до дітей та молоді, у такий спосіб поліпшуючи імідж країни, яка не лише поважає права дітей та молоді, а й розглядає інвестиції в них як ключовий пріоритет. Важливо зауважити, що в цьому процесі немає місця формальному підходу: статус «Громада, дружня до дітей та молоді» та відповідний логотип отримують лише ті муніципалітети, які справді заслуговують на це почесне звання і підтвердять його конкретними діями.

1.4 Загальна інформація щодо Ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді»

Глобальний рух, який об'єднує місцеву владу, громадянське суспільство та бізнес у досягненні консенсусу за ключовими напрямками розвитку добробуту всіх дітей та молоді.

Гарантія того, що в громаді немає «невидимих» дітей та молоді. Фокусуючись на інноваційних рішеннях, Ініціатива стимулює соціальні ліфти й надає нові можливості дітям та молоді з уразливих груп.

Дружнє середовище, у якому створено сприятливі умови для розвитку і де кожна дитина та молода людина може повністю реалізувати свій потенціал.

Можливість позиціонувати муніципалітет як місце, де поважають права дітей та молоді, а також, завдяки акредитаційній процедурі ЮНІСЕФ, реальна перспектива спрямувати інвестиції до муніципалітету.

Участь дітей та молоді в житті громади. Ініціатива сприяє залученню дітей та молоді до співпраці на всіх етапах місцевого розвитку. Отже, діти й молодь можуть постійно змінювати свою громаду на краще.

Зміна пріоритетів в ухваленні всіх рішень: приєднуючись до Ініціативи, місцева влада визнає, що благополуччя дітей та молоді, повага до їхніх інтересів є ключовими цілями її діяльності.

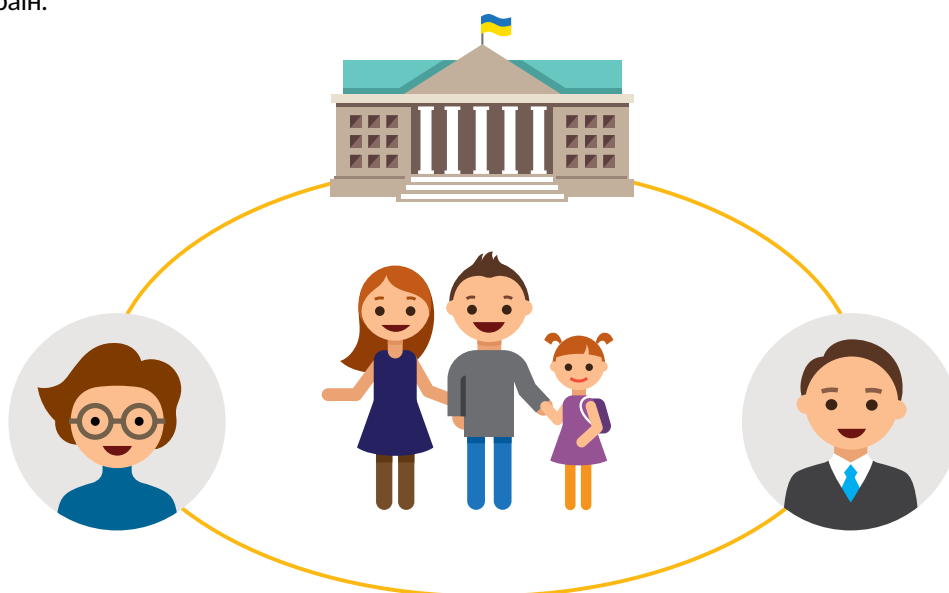
Практичний інструмент, який прискорює реалізацію Конвенції ООН про права дитини і Переглянутої Європейської хартії про участь молоді в місцевому та регіональному житті, а також допомагає досягати Цілей Сталого Розвитку на місцевому рівні. Ініціатива сприяє комплексному забезпеченню інтересів дітей і молоді завдяки координації зусиль усіх відомств, структур та учасників.

Громада, дружня до дітей та молоді — це місто або громада, що має на меті стати місцем, де молодіть і діти:

- безпечені та захищені від експлуатації, насильства і принижень;
- мають хороший старт у житті, щоб вирости здоровими та доглянутими;
- мають доступ до базових послуг;
- мають якісну, інклюзивну й партисипативну освіту та розвиток навичок;
- висловлюють свої думки та беруть участь у прийнятті рішень, що впливають на них;
- беруть участь у сімейному, культурному та соціальному житті міста/громади;
- живуть у чистому, незабрудненому та безпечному середовищі з доступом до зелених насаджень;
- зустрічаються з друзями та мають місця для гри і відпочинку;
- мають рівні можливості, незалежно від їх етнічної належності, релігійних переконань, сімейного доходу, статі чи здібностей.

1.5 Чому ця Ініціатива потрібна громаді?

Муніципалітет отримує потужну громадську та інвестиційну підтримку, що сприяє розбудові місцевої демократії та досягненню консенсусу на муніципальному рівні. До того ж громада долучається до великої мережі всесвітньої взаємодопомоги, до якої входять муніципалітети з інших країн.

Неурядові організації, які працюють над дотриманням прав дітей та молоді в громаді, отримують більше можливостей конструктивно співпрацювати з місцевою владою.

Місцевий бізнес, інвестуючи в соціальне благополуччя та дотримання прав дітей та молоді, допомагає стабілізувати місцеву ситуацію, сприяє передбачуваності процесів місцевого розвитку й управління, а також досягає визнання громади.

1.6 Допомога Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ)

ЮНІСЕФ бере на себе зобов'язання надавати підтримку українським муніципалітетам, що висловили принципове бажання приєднатися до ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді», у таких питаннях:

- Оцінка ситуації з правами дітей та молоді відповідно до напрямів, визначених у Конвенції ООН про права дитини.
- Експертні консультації зі складання Плану дій та бюджету для його втілення.
- Сприяння співпраці з муніципалітетами інших країн, що беруть участь в Ініціативі.
- Підтримка в розробленні механізмів дієвого залучення дітей та молоді до участі в розвитку місцевих громад.
- Фандрейзинг.

1.7 Концептуальна рамка: основні напрями роботи

Робота в рамках ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» здійснюється за 5-ма основними напрямками та зосереджена на досягненні таких основних цілей з дотримання прав дітей та молоді:

Кожен з напрямів безпосередньо пов'язаний з виконанням Конвенції з прав дитини, а також є релевантним Цілям сталого розвитку, визначеним Порядком денним розвитку до 2030 року (Резолюція ООН A/RES/70/1, 2015).

Право на охорону здоров'я, освіту та соціальний захист — кожна дитина та молода людина має доступ до якісних соціальних послуг

Право на безпеку — кожна дитина та молода людина живе в безпечному та чистому середовищі

Право бути почутим — кожна дитина та молода людина має право, щоб її голос, потреби та пріоритети були почуті та враховані в нормативних актах, політиці, бюджетах та програмах

Право на визнання, повагу та справедливе ставлення — кожна дитина та молода людина відчуває визнання, повагу та справедливе ставлення в своєму місті та громаді

Право на дитинство — кожна дитина та молода людина має можливість насолоджуватися життям в сім'ї, іграми та відпочинком

Таблиця 1. Концептуальна рамка ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді»

Ціль	Опис	Конвенція про права дитини	Стратегічний план ЮНІСЕФ 2018-2021	Цілі сталого розвитку 2030
Ціль №1 Право на визнання, повагу та справедливе ставлення	Кожна дитина та молода людина відчуває визнання, повагу та справедливе ставлення у своєму місті та громаді	Ст. 2: Право на недискримінацію Ст. 23: Права дітей із інвалідністю Ст. 30: Право належати до меншості за етнічною, релігійною або мовною ознакою	Ціль 5: Кожна дитина має рівні шанси у житті	Ціль 5: Гендерна рівність Ціль 10: Скорочення нерівності Ціль 11: Сталий розвиток міст і громад
Ціль №2 Право бути почутим	Кожна дитина та молода людина має право, щоб її голос, потреби та пріоритети були почуті та враховані в нормативних актах, політиці, бюджетах та програмах	Ст. 6: Право бути почутим Ст. 13, 18, 42: Право на інформацію Ст. 12-14: Право бути почутим, право на свободу висловлення та свободу асоціацій	Ціль 5: Кожна дитина має рівні шанси у житті	Ціль 16: Мир, справедливість та сильні інститути
Ціль №3 Право на охорону здоров'я, освіту та соціальний захист	Кожна дитина та молода людина має доступ до якісних соціальних послуг	Ст. 24-25: Право на медичні послуги Ст. 27: Право на достатній життєвий рівень для розвитку дитини Ст. 28: Право на освіту	Ціль 1: Кожна дитина живе і процвітає Ціль 2: Кожна дитина навчається	Ціль 1: Подолання бідності у всіх її формах Ціль 2: Подолання голоду Ціль 3: Забезпечення міцного здоров'я та благополуччя Ціль 4: Забезпечення якісної та інклюзивної освіти для всіх
Ціль №4 Право на безпеку	Кожна дитина та молода людина живе в безпечному та чистому середовищі	Ст. 19, 34, 35: Захист проти жорстокого поводження, знущання та сексуального насилля	Ціль 3: Кожна дитина захищена від насильства та експлуатації Ціль 4: Кожна дитина проживає в безпечному та чистому середовищі	Ціль 6: Чиста вода та належні санітарні умови Ціль 11: Сталий розвиток міст і громад Ціль 16: Мир, справедливість та сильні інститути
Ціль №5 Право на дитинство	Кожна дитина та молода людина має можливість насолоджуватися життям в сім'ї, іграми та відпочинком	Ст. 31: Право на відпочинок і дозвілля, а також право займатися ігровою та розважальною діяльністю Ст. 8-9: Право на життя в сім'ї		

1.8

Основні проблеми нерівності, що можуть бути виявлені в громадах, з урахуванням загальної ситуації з правами дітей та молоді в Україні¹**1. Нерівність за ознакою «місто-село»**

Багато в чому проблеми, пов'язані з реалізацією прав дітей і молоді, є більш гострими в сільській місцевості, ніж у містах. Зокрема, неонатальна, післяпологова смертність немовлят та смертність неповнолітніх у сільській місцевості на 50–100% вище, ніж у містах. Дитячий шлюб є більш поширеним у сільській місцевості та малих містах — 14,5% та 12,2% відповідно (великі міста — 8,3%). Значно більшою є частка сільських дітей, які займаються роботою на сімейних підприємствах. Сільські райони та малі міста мають дефіцит соціальних працівників, і вразливі підлітки, які живуть у сільській місцевості, мають особливо поганий доступ до послуг та інформації, які їм потрібні. Діти і молоді в сільській місцевості значно більше позбавлені комунальних та житлових умов, ніж в містах. Водночас рівень виключно грудного вигодовування дітей віком до шести місяців у сільській місцевості (29%) майже вдвічі більший за показник у містах (16%).

2. Бідність

Тільки 22% сільських населених пунктів мають доступ до централізованого водопостачання, багато з яких перебувають у поганому стані, його використовує лише чверть сільського населення порівняно з 79% міського. На активну міграцію сільського населення впливають такі фактори: вищий рівень бідності, нижча якість послуг та вищі витрати на надання послуг у сільській місцевості. На відміну від дітей чи молодих людей, які живуть у сільських районах країни, міські діти та молоді люди частіше живуть у забруднених (20%) та небезпечних (9%) районах.

Більшість дітей і молоді в Україні позбавлені дозвілля (59%), практично кожний третій із них позбавлений доступу до комунальних послуг (30%) та кожний сьомий — чистого навколишнього середовища.

3. Нерівність за регіональною ознакою

У результаті військових дій на Сході України і тимчасової окупації АР Крим більш ніж 166 тис. дітей стали вимушеними переселенцями. Поряд з такими побутовими проблемами, як пошук житла, отримання гідного матеріального забезпечення, освіти та медичної допомоги, сім'ї переселенців також стикаються з психологічними проблемами переїзду на нове місце

¹ В цьому розділі використана інформація Державної служби статистики України, ЮНІСЕФ (доповідь Child Poverty and Deprivation in Ukraine, UNICEF Office of Research, 2017), Світового Банку, ВООЗ, інші офіційні джерела.

проживання. За даними ЮНІСЕФ, 580 тисяч дітей постраждали в результаті військових дій на Сході України, в тому числі понад 159 дітей поранено і 65 загинуло. Часто діти стають сиротами, інвалідами, втрачають документи, отримують контузії і психологічні травми, живуть без води, тепла, світла, ходять до школи під звуки вибухів.

4. Гендерна нерівність

Ознаки гендерної нерівності серед дітей та молоді най-більше поширюються серед представників ромів. Насамперед це стосується недотримання прав дітей, особливо дівчаток, на освіту. Крім того, дівчата в Україні більш позбавлені дозвілля, ніж хлопчики, також більше дівчат не проводять сімейні свята поза межами своєї родини.

5. Нерівність за етнічною ознакою

Ромські діти та їхні родини є неповноправними та маргіналізованими групами в Україні. Життєві умови в циганських поселеннях характеризуються бідністю, поширеною є практика дитячих шлюбів. Існує багато перешкод для здобуття освіти для ромських дітей і молодих людей.

6. Нерівність у доступі до основних послуг

Більше 151 тис. дітей з інвалідністю в Україні потребують регулярної допомоги. У віковій структурі дітей-інвалідів основну групу складають діти шкільного віку від 7 до 14 років — понад 49%, на другому місці — діти у віці від 15 до 17 років, їх понад 23,7%, на третьому — діти від 3 до 6 років, таких близько 20%. Усі ці діти потребують допомоги та підтримки. Невирішеними проблемами наразі залишаються невідповідність міської інфраструктури потребам інвалідів, а також низький рівень їх працевлаштування.

Поширення епідемії ВІЛ-інфекції призводить до того, що все більшої кількості дітей доводиться жити з ВІЛ. За шість місяців 2016 року в Україні було зареєстровано 7 612 нових випадків ВІЛ-інфекції (з них 1 365 дітей до 14 років). До цих пір приділяється недостатньо уваги забезпеченню їх доступу до медичних та соціальних послуг.

7. Нерівність у праві мати сім'ю

Понад 100 тис. дітей-сиріт та дітей, від яких відмовилися батьки, перебувають у спеціальних

державних установах. Серед цих дітей лише 10% — діти-сироти, решта 90% — це діти з неблагополучних сімей і діти, від яких відмовилися батьки. Незважаючи на скорочення дитячого населення з 13,6 млн дітей у 1991 році до 7,6 млн дітей у 2015 році, кількість інтернатів і дітей в них не зменшується такими самими темпами. Це можна пояснити складним соціально-економічним становищем у країні, внаслідок якого інтернати постійно поповнюються дітьми, від яких відмовилися батьки або ж чийх батьків позбавили батьківських прав.

8. Нерівність у праві на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку

Діти та молоді люди з неблагополучних та малозабезпечених сімей відчують труднощі в задоволенні основних життєвих потреб, таких як якісне харчування, освіта, житло і здорова в усіх відношеннях сім'я. Багато дітей стають соціальними сиротами за живих батьків і живуть у дитячих будинках. Близько 100 тис. дітей в Україні є безпритульними. В основному це діти, яких покинули батьки, або вони самі залишили сім'ю чи дитячі заклади, де виховувалися, і не мають певного місця проживання. Також це бездоглядні діти з неблагополучних сімей, ознаками яких є алкоголізм, наркоманія та інші аморальні прояви життя. В результаті діти надані самі собі, вони живуть на вулиці, в підвалах, гріються в каналізаційних люках і на теплотрасах, жебракують, крадуть і т. д.

9. Нерівність у праві бути захищеним від незаконного зловживання наркотичних засобів

В Україні зберігається невтішна статистика дитячого алкоголізму і наркоманії: 40% дітей вживають алкоголь, і багато хто вже в 11–12 років знайомий зі станом алкогольного сп'яніння. Щодня вживають алкогольні напої 1% дітей 12–13 років. Згідно зі статистикою, 20% усіх наркоманів — це діти й підлітки, і якщо раніше проблема дитячої наркоманії зводилася лише до токсикоманії, то сьогодні діти все частіше починають пробувати «дорослі» наркотики. Причинами, які їх підштовхнули до вживання наркотиків, діти найчастіше називають несприятливий клімат у родині.

10. Нерівність у праві жити в безпеці

За даними ЮНІСЕФ, 70% дітей (до 14 років) страждають в Україні від фізичних або психологічних покарань. З року в рік все більше дітей по всьому світу вивозять

в інші країни або регіони з метою використання у важкій нелегальній праці, для роботи у сфері секс-послуг, створенні дитячої порнографії або з метою випрошування милостині. Фізичне насильство є найпоширенішим проявом жорстокого поводження з дитиною. В окремих випадках фізичне насильство супроводжується також сексуальним насильством. Згідно зі статистикою, одна з кожних чотирьох дівчат і один із кожних десяти юнаків стають жертвами сексуальних злочинів, не досягнувши 18 років, кожні шість хвилин у країні реєструється зґвалтування, в половині зареєстрованих випадків жертва, насильник або вони обидва є молодшими 20 років.

Кожен день по всій території України скоюються злочини різного ступеня тяжкості, і частина з них відбувається щодо дітей. Нерідко діти стають потерпілими в таких злочинах, як заповідання тілесних ушкоджень різної тяжкості (у тому числі в результаті дорожньо-транспортних пригод), крадіжки, грабежі, розбої, а також злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості.

11. Нерівність у праві на захист від економічної експлуатації та від виконання будь-якої роботи, що може завдати шкоди життю та розвитку дітей і молоді

Низький рівень доходів сімей, що часто не перевищує навіть суми прожиткового мінімуму на одну особу, змушує дітей іти працювати. При цьому робочий день 6% неповнолітніх у віці 13–14 років довше, ніж у дорослих, а 2% 15–17-річних дівчат і хлопців працюють понад 56 годин на тиждень. Середній вік, коли діти починають працювати, становить 12 років. Згідно з результатами досліджень, в Україні було виявлено 465 тисяч працюючих дітей. Велика частина з них (46%) задіяна в сільському господарстві, в торгівлі (26%) і у сфері послуг (19%).

2

Процес отримання статусу «Громада, дружня до дітей та молоді»

2.1 Етапи отримання статусу

Для отримання відповідного статусу кандидати повинні пройти певний процес, який є циклічним та регламентований загальносвітовою методологією ЮНІСЕФ.

Для того, щоб приєднатися до ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді», містам та територіальним громадам необхідно:

1

Ухвалити рішення щодо приєднання громади до Ініціативи та написати ініціативний лист до ЮНІСЕФ щодо готовності й можливості громади брати участь у програмі.

2

Підписати Меморандум взаєморозуміння з ЮНІСЕФ.

3

Створити орган з управління реалізацією Ініціативи.

6

Обрати мінімум три з п'яти напрямів роботи Ініціативи, за якими працюватиме громада.

5

Проаналізувати ситуацію з правами дітей та молоді в місті/громаді.

4

Встановити партнерські відносини та забезпечити координацію діяльності всіх учасників у рамках Ініціативи.

7

Скласти План дій з реалізації ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» (далі – План дій) та бюджет для його втілення в найближчі роки.

8

Скласти План моніторингу та оцінки реалізації Ініціативи (далі – План моніторингу та оцінки).

9

Схвалити План дій і План моніторингу та оцінки реалізації Ініціативи на 2–3 роки.

12

Здійснити моніторинг та оцінку Плану дій.

11

Протягом наступних 2–3 років працювати над втіленням Плану дій.

10

Отримати статус кандидата в учасники ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді».

13

Пройти процедуру зовнішнього оцінювання та отримати статус «Громада, дружня до дітей та молоді».

14

Наступним етапом є новий цикл роботи в обраних напрямках, оскільки створення дружньої до дітей громади – це не стільки результат, скільки процес практичних змін.

2.2 Як приєднатися до ініціативи? Що треба зробити на цьому етапі?

2.2.1 Ухвалення рішення щодо приєднання громади до ініціативи та ініціативний лист до ЮНІСЕФ щодо готовності й можливості громади брати участь у програмі

Голові Представництва ЮНІСЕФ в Україні необхідно надіслати офіційний лист, в якому висловлюється бажання приєднатися до програми, на адресу: вул. Інститутська, 28, 01021, Київ (прохання також надсилати електронну копію листа на адреси: mkhromykh@unicef.org; vstarikov@unicef.org). Офіційний лист готується у довільній формі. Рекомендується включити до тексту листа таке: короткий опис заходів, спрямованих на покращення стану дітей та молоді, у тому числі найбільш уразливих груп, реалізованих у громаді протягом останнього часу (додаткова інформація може бути викладена у додатках); стислий огляд проблем і напрямів поточної діяльності; опис бачення громадою подальшого розвитку за відповідними напрямками тощо. У листі також необхідно вказати ім'я, прізвище, посаду, телефон та електронну пошту контактної особи, якій буде надіслано методичні рекомендації ЮНІСЕФ з роз'ясненнями щодо подальших дій та зразки відповідних документів.

вул. Інститутська, 28, 01021, Київ

mkhromykh@unicef.org
vstarikov@unicef.org

2.2.2 Підписати Меморандум з ЮНІСЕФ

Якщо орган місцевого самоврядування бажає набути визнання ЮНІСЕФ як громади, дружньої до дітей та молоді, він має взяти на себе офіційне зобов'язання щодо партнерства з ЮНІСЕФ. З цією метою розроблено формальний меморандум про взаєморозуміння, який окреслює умови та критерії співпраці. Типовий Меморандум про взаєморозуміння між національним офісом ЮНІСЕФ та відповідним органом місцевого самоврядування (міста, об'єднаної територіальної громади) наведений у додатку 2.

2.3 Як отримати статус кандидата в учасники ініціативи «Громада, дружна до дітей та молоді»? Що треба зробити на цьому етапі?

2.3.1 Створення органу з управління реалізацією Ініціативи

Оскільки Ініціатива є міжсекторальною, партнерство між багатьма сторонами є необхідною умовою, має важливе значення і в ідеалі включає: місцеве самоврядування на різних рівнях, громадянське суспільство, засоби масової інформації, академічні та бізнес сектори.

Партнерство є необхідним, оскільки непряма мета Ініціативи полягає у створенні місцевих можливостей та інституцій для забезпечення стійких результатів на користь дітей і молоді. Реалізація ініціативи вимагає відмови від суто секторального управлінського підходу до комплексного погляду на проблеми дітей та молоді. Це зумовлює необхідність постійної комунікації та координації діяльності між структурними підрозділами місцевої ради або виконкому та іншими заінтересованими особами (територіальні органи центральних органів виконавчої влади, громадські організації, наукові установи, бізнес, ЗМІ та інші) з метою забезпечення ефективності та результативності впровадження ініціативи «Громада, дружна до дітей та молоді».

З цією метою у місті або громаді має бути створено в установленому порядку місцевий керівний орган (керівний комітет, міжвідомча рада тощо), який забезпечить загальну координацію та організацію роботи щодо імплементації Ініціативи.

Керівний орган відповідає за:

- Розробку місцевого Плану дій та бюджету Ініціативи;
- Встановлення партнерських відносин, створення системи оперативного обміну інформацією та реагування на потреби дітей та молоді в громаді;
- Координацію діяльності всіх зацікавлених сторін з питань впровадження Ініціативи на всіх етапах реалізації. Визначення (за необхідності) координаційного структурного підрозділу в межах органу місцевого самоврядування або його виконавчого комітету;
- Спрямування та керівництво координаційним структурним підрозділом (у разі його визначення або створення);

Керівний орган може включати представників від: (i) відповідних підрозділів органу місцевого самоврядування; (ii) координаційного підрозділу органу місцевого самоврядування (або виконкому); (iii) інститутів громадянського суспільства; (iv) професійних груп; (v) дитячих/молодіжних рад; (vi) приватного сектору; (vii) засобів масової інформації (необов'язково); (viii) інших зацікавлених сторін.

При створенні керівного органу має бути досягнуто рівновагу між максимально широким представництвом та прийнятним розміром (кількістю членів).

З метою забезпечення узгодженості та повсякденної координації дій усіх задіяних зацікавлених сторін, у тому числі структурних підрозділів виконкому, територіальних органів центральних органів виконавчої влади, в процесі імплементації Ініціативи в місті/громаді за необхідності може бути визначений або створений орган з координації (координаційний комітет, робоча група, відповідальний структурний підрозділ тощо) з розроблення та реалізації Плану дій. У разі створення орган з координації підпорядковується керівному органу. Перелік основних завдань координаційного органу наведений у додатку 3.

2.3.2 Аналіз ситуації з правами дітей та молоді в місті/громаді

Наступним кроком після підписання Меморандуму про співробітництво з ЮНІСЕФ і створення керівного органу є підготовка ситуаційного аналізу щодо становища дітей та молоді в громаді.

Аналіз ситуації з правами дітей та молоді (ситуаційний аналіз) — це вивчення статистичних даних, актів місцевого самоврядування, відомчої адміністративної статистики, результатів наукових досліджень, думок дітей та молоді, експертів

і громадськості, що стосуються ситуації з дотримання прав дітей та молоді та їх благополуччя в громаді.

Ситуаційний аналіз висвітлює найважливіші сфери, що цікавлять дітей і молодь, а також ті аспекти, які б вони хотіли змінити. Важливо, що проведення цього аналізу є інформаційною базою для наступного етапу процесу розробки Плану дій, встановлює базову точку відліку, від якої буде здійснюватися моніторинг та оцінка результатів прогресу та впливу, надає докази для формування політики та визначення потреби у розвитку місцевого потенціалу.

Ситуаційний аналіз здійснюється за п'ятьма ключовими напрямками (з аналізом відповідних показників):

- Право на визнання, повагу та справедливе ставлення.
- Право бути почутими.
- Право на охорону здоров'я, освіту та соціальний захист.
- Право на безпеку.
- Право на дитинство.

Детальна інформація щодо порядку та методичних рекомендацій з підготовки ситуаційного аналізу наведена в розділі 4.

2.3.3 Обрання мінімум 3 з 5 напрямів роботи ініціативи, за якими працюватиме громада

Пріоритетні напрями роботи місцевої влади в рамках ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» визначаються на основі проведеного ситуаційного аналізу та визначених у ході цього аналізу проблем, що потребують розв'язання протягом найближчих двох-трьох років.

Критеріями визначення головних проблем серед низки виявлених можуть бути:

- визнання важливості проблеми більшістю експертів та учасників фокус-груп;
- частка дітей та молоді, які вказали на важливість проблеми під час опитування;
- масштаб проблеми для дітей та молоді (кількість дітей та молоді, на життя яких впливає проблема);
- нагальність проблеми для найбільш уразливих груп дітей;
- ступінь пов'язаності проблеми з завданнями національних і регіональних програм та пріоритетів у сфері захисту прав дітей та молоді;
- комплексний характер проблеми (можливість одночасно вирішити декілька пов'язаних проблем);
- можливість (фінансова, ресурсна, інституційна) розв'язання проблеми у встановлений термін.

Ця робота може здійснюватися робочими групами за участю експертів (фахівці відповідних галузей, науковці, представники профільних неурядових організацій) та фокус-групами. Опрацьований ними перелік проблем можна протестувати в ході проведення публічних заходів (круглих столів, слухань, опитувань тощо) за участю дітей та молоді.

2.3.4 Розроблення Плану дій та бюджет для його втілення в найближчі роки

Наступним етапом після здійснення ситуаційного аналізу є розроблення Плану дій. Результати ситуаційного аналізу необхідні для формування цілей, завдань і заходів Плану дій з реалізації ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді».

Як цілі Плану дій рекомендується встановити визначені в процесі ситуаційного аналізу не менше трьох з п'яти основних напрямів роботи та пов'язати План дій з існуючим у громаді циклом соціально-економічного та бюджетного планування.

Інтеграція результатів ситуаційного аналізу щодо прав дітей та молоді до Плану дій включає декілька етапів, у тому числі формулювання теорії змін, розробку логічної структури з показниками для моніторингу прогресу та впливу, визначення ролей, відповідальності й термінів, а також заходів щодо забезпечення ресурсів для реалізації Плану.

Детальна інформація щодо розроблення Плану дій з реалізації в громаді ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» наведена в розділі 5.

2.3.5 Розроблення Плану моніторингу і оцінки реалізації Плану дій

Планування моніторингу і оцінки має починатися на стадії розробки Плану дій з реалізації ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді». Обидва ці процеси повинні виконуватися разом. Планування моніторингу має здійснюватися з урахуванням необхідності в подальшому проведенні оцінки. Чітко визначені результати діяльності та дані моніторингу, крім усього іншого, допомагають визначити, наскільки «оцінюваним» є питання та що саме підлягає оцінці.

Під час підготовки плану моніторингу й оцінки необхідно відповісти на такі запитання:

- Що потрібно контролювати й оцінювати?
- Хто відповідальний за проведення моніторингу і оцінки?
- Коли заплановано проведення моніторингу і оцінки (періодичність, час)?
- Яким чином проводиться моніторинг і оцінка (методи)?
- Які ресурси будуть потрібні?

Відповіді на зазначені запитання формують відповідні плани (рамку) моніторингу і оцінки.

2.3.6 Затвердження Плану дій та Плану моніторингу і оцінки його реалізації як передумова отримання статусу і логотипу кандидата в учасники ініціативи «Громади, дружньої до дітей та молоді»

Розроблений План дій має стати документом, обов'язковим до виконання усіма залученими сторонами, що забезпечить його ефективне впровадження у майбутньому. Для цього необхідним є надання документу офіційного статусу через схвалення Плану дій та Плану моніторингу і оцінки його реалізації рішенням сесії відповідного органу місцевого самоврядування з подальшим інтегруванням його до системи програмних документів та бюджету територіальної громади.

Після затвердження Плану дій місто або громада отримує від ЮНІСЕФ статус кандидата на отримання звання «Громада, дружня до дітей та молоді», який можна використовувати як у внутрішній комунікації, так і для комунікації з муніципалітетами інших країн, партнерами та бізнес-середовищем.

2.4 Як отримати статус «Громада, дружня до дітей та молоді»?

2.4.1 Втілення Плану дій

Після того, як План дій буде розроблено й затверджено, наступним, головним етапом для партнерів-виконавців ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» є реалізація завдань, визначених у межах їх сфери відповідальності, зосереджуючись на досягненні результатів, дотриманні узгоджених кінцевих термінів виконання і наявних бюджетів. Важливо зауважити, що в цьому процесі немає місця формальному підходу: статус «Громада, дружня до дітей та молоді» та відповідний логотип отримують лише ті муніципалітети, які справді заслуговуватимуть на це почесне звання і підтвердять його конкретними діями.

2.4.2 Моніторинг та оцінка виконання Плану дій

Моніторинг та оцінка є необхідними етапами реалізації ініціативи «Громада, дружня до дітей та

молоді». Ефективний моніторинг та оцінка дозволяють партнерам-виконавцям відстежувати й оцінювати ефективність у досягненні встановлених цілей та їх наслідків для становища дітей і молоді, висвітлювати позитивні та негативні результати, їх відповідність запланованим та, за необхідності, розробляти та здійснювати коригувальні заходи.

Оскільки ініціатива засновується на широкому партнерстві з усіма ключовими зацікавленими сторонами, дуже важливо, щоб вони також брали участь у процесі моніторингу та оцінки.

Моніторинг та оцінка реалізації ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» є важливими для міста/громади також тому, що безпосередньо пов'язані з процесом визнання громади з боку ЮНІСЕФ такою, що відповідає необхідним стандартизованим критеріям.

Детальна інформація щодо планування та здійснення моніторингу й оцінки Плану дій міститься у розділах 5 та 9.

2.4.3 Прийняття рішення та надання громаді статусу «Громада, дружня до дітей та молоді»

ЮНІСЕФ визначив три глобальні критерії, яких слід дотримуватися громаді для отримання від нього відповідного визнання.

Ці критерії покликані забезпечити те, що громада, визнана дружньою до дітей та молоді, залишиться вірною основним цілям самої Ініціативи:

1. **Демонстрація результатів** дітям і молоді у межах кількох основних сфер для забезпечення комплексного підходу до реалізації прав дітей та молоді шляхом успішного виконання Плану дій;

2. Значуща та всеосяжна участь дітей і молоді

(наприклад, через такі форми, як, дитячі та молодіжні ради на всіх етапах циклу Ініціативи);

3. Відданість справі подолання дискримінації дітей і молоді в політиці та діяльності місцевого самоврядування, у тому числі в рамках Ініціативи.

ЮНІСЕФ визнає громаду як дружню до дітей та молоді після оцінки стану виконання Плану дій з реалізації Ініціативи, залучення дітей та молоді та відсутності дискримінаційних практик.

У рамках цього визнання місто/громада отримує право використовувати логотип Ініціативи, а також сертифікат, що підтверджує прихильність і активну участь у просуванні прав дітей і молоді (додаток 4).

2.5 Новий цикл роботи за обраними напрямками з метою підтвердження статусу як наступний етап реалізації Ініціативи

Для забезпечення циклічності та сталості ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» після завершення першого циклу на основі оціночного звіту та щорічного ситуаційного аналізу розробляється новий План дій наступного (другого, потім — третього і т. д.) етапу її впровадження. Після розроблення та затвердження нового Плану дій послідовно відбуваються його реалізація, моніторинг та оцінка, підтвердження (або позбавлення за негативної оцінки ЮНІСЕФ) статусу «Громада, дружня до дітей та молоді», а далі — початок нового циклу.

Громада має інтегрувати Плани дій для покращення якості життя дітей та молоді в місті/громаді у систему стратегічного планування соціально-економічного розвитку з відповідним бюджетним забезпеченням. Досвід впровадження глобальної ініціативи свідчить, що майбутнє громади залежить від інвестицій у розвиток дітей та молоді.

3

Участь дітей та молоді в реалізації ініціативи
«Громада, дружня до дітей та молоді»

Участь дітей і молоді має бути забезпечена на всіх етапах реалізації ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді». Кожен етап має свої особливості, тому передбачає різний рівень і форми участі молоді та дітей. Важливо, щоб молодих людей та дітей залучали до усіх процесів — планування, впровадження та моніторингу Ініціативи — як рівноправних партнерів, а не лише споживачів послуг.

Участь дітей та молоді — це право людини впливати на рішення, що стосуються її життя, на усіх рівнях — приватному, місцевому, регіональному, національному та міжнародному. Гарантуючи це право дітям і молоді, міста і громади можуть сформувати політики так, як це буде найкраще для цільових груп населення. Більше того, часто рішення, які пропонують чи вдосконалюють молоді люди, можуть бути більш інноваційними, відповідати вимогами часу, і враховувати потреби всіх жителів громади.

До процесу мають бути залучені усі групи дітей та молоді безпосередньо, наприклад через онлайн-інструменти моніторингу думки (онлайн-голосування, U-Report) та через їхні об'єднання (офіційно зареєстровані організації та неформальні), а також через делегованих представників (дитячі/молодіжні ради або інші консультативно-дорадчі механізми). Важливо звернути увагу на залучення найбільш вразливих груп дітей і молоді.

Нижче перераховані форми, які пропонується використовувати у роботі з дітьми та молоддю. Це не є вичерпний перелік, а лише своєрідна підказка. У свою чергу ми будемо раді, якщо ви будете ділитися власним досвідом та найкращими практиками щодо залучення дітей та молоді до реалізації Ініціативи.

Форми, які пропонується використовувати у роботі з дітьми та молоддю

№	Дії Міста/Громади	Можливі форми участі дітей та молоді
1	Офіційне звернення до Представництва ЮНІСЕФ щодо приєднання до Ініціативи	<p>Інформаційна кампанія про Ініціативу (суть, мета, світовий досвід, переваги та можливості для покращення становища дітей та молоді в громаді і тд): громадські слухання, відкриті зустрічі з дітьми, молоддю та батьками, прес-конференція, відкрите засідання профільної комісії місцевої ради, зустріч із представниками громадських організацій та ін.</p> <p>Оформлення листів-підтримки від представників дитячого та молодіжного середовища.</p>
2	Офіційне підписання Меморандуму	<p>Проведення публічного заходу з обов'язковою участю дітей та молоді (представників громадських організацій, членів дитячих/молодіжних рад чи інших консультативно-дорадчих органів, представників дитячих/молодіжних клубів чи центрів та ін).</p> <p>Розміщення інформації у ЗМІ та соціальних мережах, популярних серед дітей та молоді.</p>
3	Створення місцевого органу з управління реалізації Ініціативи	<p>Включення представників дитячих та молодіжних формальних і неформальних об'єднань до цього органу. За необхідності – проведення виборів або організація делегування представників.</p> <p>Діти та молодь повинні складати більшість у цьому органі порівняно з представниками органів місцевої влади та інших зацікавлених сторін.</p>
4	Ситуаційний аналіз прав дітей та молоді у місті/громаді	<p>Залучення представників дитячих та молодіжних об'єднань до проведення опитування.</p> <p>Участь дітей та молоді у фокус-групах.</p> <p>Участь дітей і молоді в навчальних тренінгах та інших заходах, які проводить ЮНІСЕФ з метою створення ґрунтового аналізу.</p> <p>Використання U-Report – інструменту моніторингу думки молоді у реальному часі</p>
5	Визначення основних напрямків роботи Ініціативи	<p>Винесення питань на обговорення з дитячими та молодіжними консультативно-дорадчими органами та об'єднаннями.</p> <p>Проведення попередніх консультацій із дітьми, молоддю та батьками щодо обрання основних напрямків роботи.</p> <p>Прес-конференція (або зустріч із громадськістю) за участі представників дитячих і молодіжних формальних і неформальних об'єднань, а також батьків з метою інформування про результати аналізу та визначення основних напрямків для роботи.</p> <p>Розміщення інформації на ресурсах, що доступні дітям та молоді.</p>

№	Дії Міста/Громади	Можливі форми участі дітей та молоді
6	Розробка Плану дій Ініціативи	<p>Участь дітей і молоді у роботі робочої групи.</p> <p>Громадські обговорення.</p> <p>Зустрічі з представниками громадських об'єднань.</p> <p>Передбачення у Плані дій проектів та заходів, що будуть проведені безпосередньо дітьми та молоддю.</p>
7	Розробка бюджету підтримки реалізації Плану дій	Відкрите засідання профільної комісії місцевої ради.
8	Розробка Плану моніторингу та оцінки реалізації Ініціативи	Участь дітей і молоді в навчальних тренінгах та інших заходах, які проводить ЮНІСЕФ з метою створення ґрунтового аналізу.
9	Схвалення Плану дій та Плану моніторингу та оцінки на 2-3 роки місцевою радою	<p>Участь дітей і молоді у відповідному засіданні місцевої ради. Обговорення з дитячими та молодіжними консультативно-дорадчими органами та об'єднаннями.</p> <p>Максимально широке інформування громадськості про прийняття відповідного рішення.</p> <p>Публікація інформації на ресурсах, що доступні дітям та молоді.</p>
10	Безпосередня реалізація Плану дій	<p>Реалізація дітьми та молоддю проектів, що передбачені Планом дій.</p> <p>Громадський моніторинг дітей та молоді щодо стану виконання Плану дій.</p>
11	Моніторинг та оцінка Плану дій	<p>Опитування дітей і молоді щодо результатів реалізації Плану дій.</p> <p>Участь дітей і молоді у роботі фокус-груп.</p> <p>Громадські обговорення результатів реалізації Плану дій.</p> <p>Участь дітей і молоді у роботі моніторингового комітету.</p> <p>Використання U-Report – інструменту моніторингу думки молоді у реальному часі</p>
12	Надання статусу "Громади, дружньої до дітей та молоді"	Участь дітей та молоді у заходах, присвячених наданню статусу
13	Новий цикл розробки та прийняття Плану дій і Плану моніторингу та оцінки	Ваш варіант

Ініціатива «Громада, дружня до дітей та молоді» була створена для покращення становища для дітей і молоді у всьому світі, відтак і втілення її неможливе без їх безпосередньої участі. Тож керівництво міст/громад та інші зацікавлені сторони мають приділяти участі дітей та молоді в реалізації Ініціативи належну увагу.

4

Методичні рекомендації з підготовки ситуаційного аналізу та формування Аналітичної доповіді «Про становище дітей та молоді в громаді»

4.1 Загальні рекомендації

Аналітична доповідь про становище дітей та молоді в місті/громаді (далі — Аналітична доповідь), підготовлена за результатами ситуаційного аналізу, є офіційним документом, що готується з метою забезпечення органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, депутатів міської/сільської ради, громадськості об'єктивною систематизованою аналітичною інформацією про становище дітей та молоді в громаді. Якісний ситуаційний аналіз дає уяву про: i) реальний стан справ щодо дотримання прав дітей та молоді в громаді; ii) характер змін, що відбуваються протягом останніх трьох-п'яти років у цій сфері; iii) проблеми, які є актуальними для дітей та молоді, їх причини та наслідки; iv) умови та можливі шляхи розв'язання проблем. Аналітична доповідь містить, серед іншого, відомості про економічні, правові, соціальні та інші заходи, які вживаються в місті/громаді для забезпечення прав дітей та молоді відповідно до Конвенції ООН про права дитини.

Доповідь покликана сприяти уточненню пріоритетів у розв'язанні проблем дитинства та юнацтва, оцінці впливу діяльності органів місцевого самоврядування та державної влади на становище дітей та молоді, а також формуванню або корекції планів дій щодо забезпечення прав дітей та молоді, створення умов для їх всебічного розвитку та щасливого життя.

Ситуаційний аналіз є обов'язковою умовою набуття громадою звання кандидата на отримання статусу «Громада, дружня до дітей та молоді». Ситуаційний аналіз готується на початку та після завершення циклу ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді».

Для аналізу у доповіді використовуються такі джерела інформації:

- офіційна статистика;
- адміністративні дані відомчої статистики (інформація, що збирається органами місцевого самоврядування, комунальними установами, службою у справах дітей, поліцією, іншими органами влади та установами);
- звіти та доповіді державних і місцевих органів влади з питань становища дітей та молоді, а також інших пов'язаних з ним проблем;
- наукові праці, інші дослідження;
- публікації у ЗМІ;
- державні та місцеві програми, які містять опис проблем з питань становища дітей та молоді.

Для того, щоб зрозуміти реальні проблеми дітей та молоді — мешканців міста/громади та визначити, які з цих проблем є першочерговими, додатково необхідно використовувати власні дослідження органів місцевого самоврядування. Проведення таких досліджень є обов'язковим кроком для отримання якісної інформації та підготовки ґрунтовного аналізу ситуації з правами дітей та молоді. Доцільно використовувати різноманітні методи дослідження громадської думки, наприклад опитування, зокрема шляхом анкетування, проведення фокус-груп, консультацій з дітьми та молоддю, круглих столів тощо.

Кожна проблема має бути проаналізована. Особливої уваги потребують такі проблеми, які не стосуються широкого загалу, але мають принципове значення для дітей уразливих категорій. Дуже часто їх проблеми не відчуються пересічними мешканцями як власні, тому не вважаються першочерговими. Наприклад, відсутність обладнаних пандусами тротуарів та будівель, непристосованість приміщень загального користування (наприклад, туалетів тощо) для вільного пересування візочків. Тому існує небезпека дискримінації таких груп дітей та юнацтва, якщо їх проблемам не буде приділятися достатньо уваги.

Для виявлення та аналізу таких прихованих проблем необхідно звернути особливу увагу на такі сфери, як:

- дитяча безпритульність та бездоглядність;
- сімейне насильство;
- наркоманія та алкоголізм;
- захворюваність на ВІЛ/СНІД;
- порушення прав дітей у конфлікті з законом;
- дискримінація дітей за ознакою здоров'я, національності, доходу батьків тощо;
- порушення прав дітей на освіту, відпочинок та дозвілля;
- сирітство, зокрема соціальне сирітство;
- наслідки військових дій на сході країни для дітей та молоді.

4.2 Етапи підготовки Аналітичної доповіді

4.2.1 Визначення та участь відповідних місцевих зацікавлених сторін для забезпечення консенсусу щодо результатів ситуаційного аналізу

Зацікавлені сторони — це люди, які виграють від здійснення певної діяльності або ж чий інтереси можуть бути порушені цим видом діяльності.

Аналіз та встановлення зацікавлених сторін може допомогти визначити:

- потенційні ризики, конфлікт і труднощі, які можуть позначитися на цілях, завданнях і заходах;
- можливості й варіанти партнерства, які можуть бути вивчені та реалізовані;
- найбільш уразливі або відокремлені групи, зокрема серед дітей та молоді, які зазвичай виключені з процесу планування.

Для цілей ситуаційного аналізу та Плану дій з реалізації ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» до зацікавлених сторін належать:

- діти та молодь;
- дитячі та молодіжні організації;
- батьки;
- органи місцевого самоврядування, відповідні центральні органи виконавчої влади та їх територіальні органи (наприклад, Державна служба статистики, поліція та ін.) та місцеві органи виконавчої влади;
- навчальні заклади та комунальні установи;
- організації громадянського суспільства, які працюють у сфері прав дітей і молоді;
- бізнес;
- ЗМІ тощо.

Представники зазначених зацікавлених сторін мають бути включені до складу робочих органів (координаційний комітет, робоча група тощо) для проведення аналізу, розроблення Плану дій та Плану моніторингу і оцінки його реалізації. Склад зазначеного робочого органу, положення про його діяльність та план роботи затверджуються відповідним органом місцевого самоврядування у встановленому порядку.

4.2.2 Збирання та аналіз наявних даних про дітей та молодь

До вказаних даних належать, зокрема:

- статистичні та адміністративні дані, місцеві програмні документи, дослідження та інші ресурси, що стосуються прав дітей і молоді, добробуту громадян тощо;
- інформація за підсумками консультацій з місцевими зацікавленими сторонами (визначеними відповідно до вищенаведених рекомендацій);
- інтерв'ю, опитування та фокус-групові обговорення для оцінювання ситуації, виявлення проблем, потреб та очікувань за напрямками: i) право на визнання, повагу та справедливе ставлення; ii) право бути почутими; iii) право на охорону здоров'я, освіти та соціальний захист; iv) право на безпеку; v) право на дитинство.

До процесу збирання інформації залучаються всі зацікавлені сторони, які можуть надати інформацію відповідно до рекомендованих індикаторів та інші дані, що характеризують становище дітей та молоді в громаді. Діти та молодь повинні бути активними учасниками цього процесу, в першу чергу через участь в опитуваннях, проведенні фокус-груп, круглих столів, публічних обговорень тощо.

Ситуаційний аналіз здійснюється з використанням обов'язкового для всіх громад переліку індикаторів, що застосовуватимуться ЮНІСЕФ для моніторингу та оцінки прогресу становища дітей і молоді в громаді (додаток 5). Дані за обов'язковими індикаторами мають надаватися спеціалістам представництва ЮНІСЕФ в Україні в електронному форматі за встановленою ЮНІСЕФ формою.

Крім обов'язкових індикаторів під час здійснення ситуаційного аналізу можуть використовуватись й інші індикатори, які громада вважає найкраще продемонструють ситуацію із дотриманням прав дітей і молоді у тій чи іншій сфері. Зразки типових форм анкет ЮНІСЕФ надає громадам окремо в електронному вигляді. Після збирання необхідної інформації робочий орган має проаналізувати існуючу ситуацію щодо дотримання прав дітей і молоді та підготувати за підсумками Аналітичну доповідь про становище дітей та молоді у місті/громаді. Структура Аналітичної доповіді та рекомендації щодо підготовки її окремих розділів наведені у додатку 7.

Аналіз становища дітей та молоді має надавати інформацію:

1. Про стан виконання вимог Конвенції ООН про права дитини щодо таких прав дітей та молоді:

- право на визнання, повагу та справедливе ставлення;
- право бути почутим;
- право на охорону здоров'я, освіту та соціальний захист;
- право на безпеку;
- право на дитинство.

2. Про існуючі проблеми із забезпеченням прав дітей та молоді в громаді;

3. Про діяльність державних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в інтересах дітей та молоді, у тому числі оцінку впливу на їх становище державних та місцевих програм.

4. Про діяльність недержавних організацій та груп громадян (громадських ініціатив) в інтересах дітей.

5. Про пріоритетні напрями роботи щодо розв'язання існуючих проблем із дотриманням прав дітей та молоді.

Кожен з розділів Аналітичної доповіді має віддзеркалювати обов'язкові індикатори, надані у додатку 5, тобто містити статистичну інформацію за останні три-п'ять років, дані звітного року, планові показники майбутнього року (за наявності). Кожен показник аналізується з поясненням причин позитивних або негативних змін. Під час аналізу ситуації обов'язково враховуються результати проведеного опитування дітей та молоді, інших досліджень з питань становища дітей у громаді. Опис здійснюється у довільній формі відповідно до рекомендованої структури. Порівняння кількісних показників з аналогічними даними минулих періодів є обов'язковим.

4.2.3 Визначення існуючих проблем, пріоритизація проблем

Невід'ємною складовою ситуаційного аналізу є визначення існуючих проблем. Одним із методів визначення проблем є формування дерева проблем. Приклад побудови дерева проблем для формування Плану дій з реалізації ініціативи «Громада, дружна до дітей та молоді» наведений у додатку 8.

Визначення проблем здійснюється на основі проведеного ситуаційного аналізу щодо становища дітей і молоді та дотримання їх прав у територіальній громаді.

Структура аналізу проблеми:

I. Детальний опис проблеми:

1. **Суть проблеми:** звідки відомо, що проблема існує? У чому полягає проблема? Кого стосується ця проблема (групи, особи, інституції)? Що слід зробити, щоб проблема перестала існувати? Що буде, якщо нічого не робити?
2. **Величина і об'єм проблеми:** де (конкретно в якій сфері, групі дітей) існує проблема? Скількох людей вона стосується?
3. **Причина проблеми:** хто і що спричиняє проблему?

II. Що зроблено до цього часу, щоб вирішити проблему: хто брав участь у вирішенні проблеми? Яких результатів досягнуто? Які з'явилися перешкоди? Що вже вдалося зробити?

III. Можливості й обмеження у вирішенні проблеми: якої з причин проблеми можемо і хочемо позбутися? Хто і що може допомогти у вирішенні проблеми? Хто і що може перешкодити у вирішенні проблеми?

Декілька порад щодо належного формулювання проблеми:

- стисло охарактеризуйте ситуацію, що потребує змін;
- чітко визначте цільову групу;
- дайте кількісну інформацію;
- розгляньте питання щодо організаційних потреб;
- визначте, що спричинило проблему, чи тут є кілька причин;
- розгляньте, які є (можуть бути) наслідки проблеми, на яку кількість дітей та молоді вона вплине;
- визначте можливості своєї установи (організації).

Проблем має бути небагато: від трьох до п'яти, визначених відповідно до п'яти встановлених загальних цілей, що охоплюють права, закріплені в Конвенції ООН про права дитини (див. розділ 1.7). Для визначення серед низки встановлених проблем найбільш актуальних, що мають слугувати основою для формування Плану дій з метою покращення в громаді становища дітей та молоді, необхідною є пріоритизація проблем. Критерії пріоритизації проблем наведені в розділі 2.3.3. Пріоритети встановлюються з позиції їх актуальності для дітей та молоді. При цьому погляди останніх і дорослих — представників місцевої влади на одну проблему можуть значно відрізнятись.

4.2.4 Поширення ситуаційного аналізу

Представлення та поширення результатів ситуаційного аналізу є важливим для досягнення консенсусу між зацікавленими сторонами щодо виявлених дискусійних питань, які викликають занепокоєння дітей і молоді, а також формування колективної відповіді, у тому числі щодо Плану дій з реалізації ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді».

Підготовлений ситуаційний аналіз та Аналітична доповідь мають бути обговорені на засіданні робочого органу за участю дітей та молоді, а також поширений для ознайомлення громадою всіма доступними способами: через ЗМІ, інтернет-сайти місцевої ради,

формальних і неформальних молодіжних об'єднань, молодіжних громадських організацій, шляхом громадських обговорень тощо.

Рекомендується підготувати спеціальний «дитячий» формат ситуаційного аналізу, який був би легким для сприйняття та розуміння дітьми та молоддю. Одним із ефективних способів розповсюдження результатів ситуаційного аналізу серед цієї цільової групи може бути їх поширення через дитячі та молодіжні ЗМІ, сторінки соціальних мереж. Доцільною може бути також презентація Аналітичної доповіді та її обговорення серед учнів навчальних закладів, організація та проведення молодіжних слухань.

5

Методичні рекомендації з підготовки Плану дій

Результати проведеного ситуаційного аналізу використовуються як основа для визначення цілей, завдань та заходів Плану дій з реалізації ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді». Рекомендується пов'язувати планування за Ініціативою з існуючим циклом планування місцевого самоврядування. Інтеграція Ініціативи в існуючі структури планування допомагає забезпечити її стійкість.

Процес перетворення результатів аналізу ситуації з правами дітей та молоді на План дій має базуватися на теорії змін та складається з декількох кроків, що включають:

- 1 План дій формується на основі ситуаційного аналізу та визначених пріоритетних проблемах (розділ 4.2.3).
- 2 Формування теорії змін:
 - Визначення очікуваних результатів та цілей Плану дій
 - Визначення заходів, припущень та ризиків
- 3 Розробка індикаторів.
- 4 Формування Плану дій:
 - Підготовка Плану дій (таблиця 3) із визначеними індикаторами та необхідним ресурсним забезпеченням його виконання (людського фінансового, тощо)
 - Підготовка Пояснювальної записки
- 5 Розроблення Плану моніторингу і оцінки реалізації Плану дій (таблиця 4).
- 6 Обговорення та поширення Плану дій.

5.1 Теорія змін

Ситуаційний аналіз допомагає органам місцевого самоврядування ідентифікувати місцеві проблеми з правами дітей та молоді, встановити наслідки, які вони мають для дітей, очікувані зміни та результати. Теорія змін означає визначення шляхів змін, тобто умов, які мають бути створені для досягнення бажаних змін в ситуації, що склалася, та отримання очікуваних (бажаних) результатів.

Корисні посилання

1. ActKnowledge, & The Aspen Institute Roundtable on Community Change. (2003). Guided example: Project superwomen.
2. ActKnowledge, & The Aspen Institute Roundtable on Comprehensive Community Initiatives. (2003). SCOPE: How Much Should a Good Theory Account For?
3. Anderson, A. A. (2004). Theory of change as a tool for strategic planning. A Report on Early Experiences: The Aspen Institute Roundtable on Comprehensive Community Initiatives.
4. Annie E. Casey Foundation. (2003). Introduction to Theory of Change.
5. Bayot, R. S., Salahuddin, A., & Douthwaite, B. (2011). Ganges Theory of Change Workshop. Retrieved from <http://cgospace.cgiar.org/bitstream/handle/10568/10638/TOCWorkshopReport.pdf?sequence=1>

Теорія змін пояснює причини того, чому використовуються ті чи інші підходи, а також як і в який спосіб ці підходи приведуть до бажаних змін у становищі дітей та молоді у громаді.

Більш детальний опис етапів теорії змін у додатку 9.

6. Clark, H., & Anderson, A. A. (2004). Theories of Change and Logic Models: Telling Them Apart. Paper presented at the Evaluation'2004 Conference of the American Evaluation Association Atlanta, Georgia.
7. Ellis, J., Parkinson, D., & Wadia, A. (2011). Making Connections. Using a theory of change to develop planning and evaluation: Charities Evaluation Services.
8. Keystone Accountability. (2004). Developing a theory of change.
9. Pellowe, J. (2012). Theory of change – «Take 2!». Retrieved from <http://www.cccc.org/blogs/john/2012/05/29/theory-of-change-take-2/>
10. Vogel, I. (2012). Review of the use of 'Theory of Change' in international development: UK Department of International Development.

5.1.1 Визначення очікуваних результатів та цілей Плану дій

Наступним кроком після підготовки ситуаційного аналізу та встановлення ключових проблем є визначення очікуваних результатів або цілей Плану дій. У літературі з теорії змін цей процес називають картуванням результатів (outcome mapping), а його результат — деревом цілей.

Коректне формулювання результатів ще на стадії формування Плану дій є основою для якісного моніторингу та оцінки його реалізації з метою прийняття відповідних управлінських рішень.

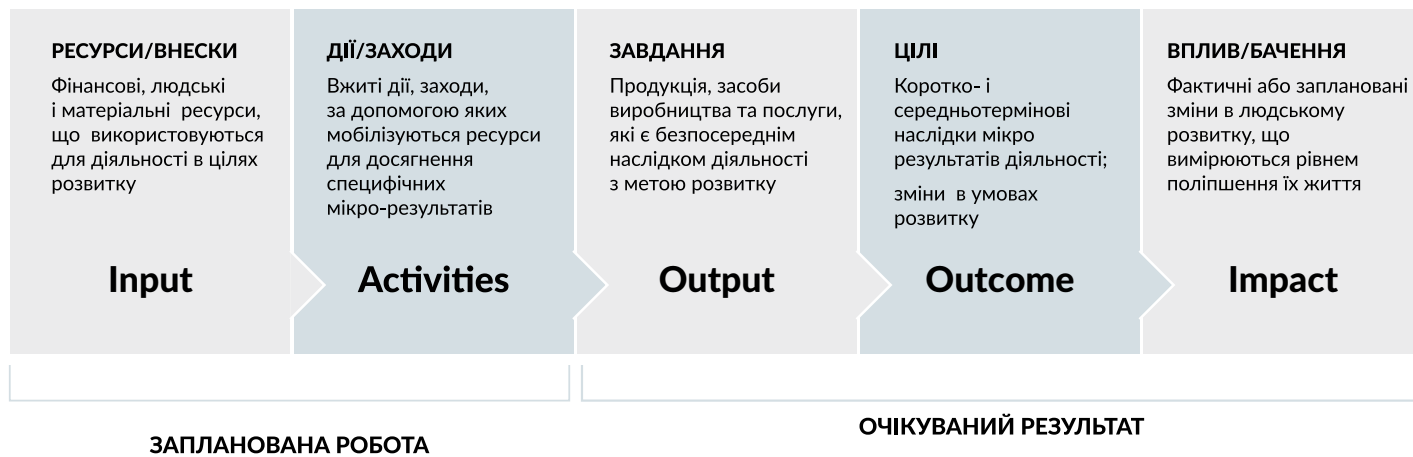
Результат — це зміни в процесі реалізації ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді», що відбуваються в результаті причинно-наслідкового зв'язку

та піддаються опису або визначенню. Формулювання очікуваного результату необхідно робити з позиції вигоди для його отримувача (бенефіціара), тобто дітей та молоді, а не з погляду запланованих органами місцевої влади-відповідальними виконавцями дій (процесу діяльності).

На рис. 1 представлено класичну схему перетворення ресурсів, якими володіє громада, на результати під час упровадження Плану дій.

Головне питання — як технічно здійснити перехід від дерева проблем до дерева цілей або як на основі проблеми сформулювати ціль (очікуваний результат)?

Рис. 1. Схема перетворення ресурсів, якими володіє громада, на результати під час упровадження Плану дій.

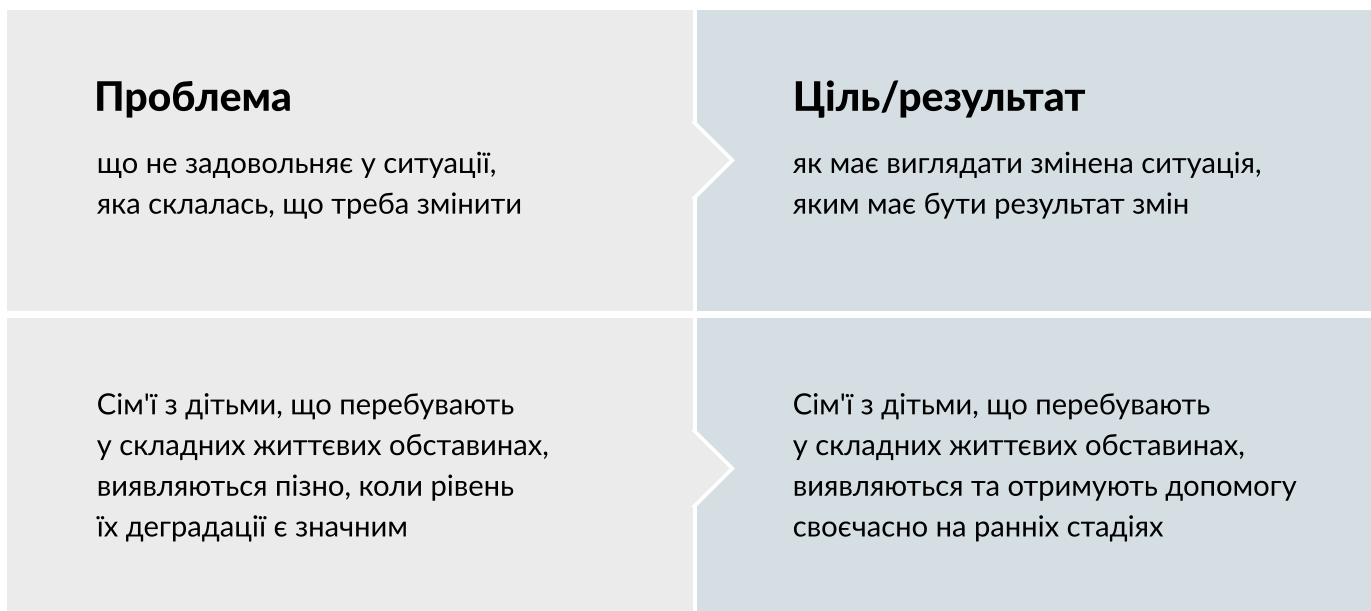
Слід звернути увагу, що на цьому етапі перехід від проблеми до мети не вимагає опису того, як саме буде досягнута мета. Він усього лише передбачає опис ситуації, в якій проблема буде вирішена (бачення бажаного результату). Цілі формулюються як вже досягнуті результати. Починати краще з перетворення кожної з ключових проблем у ціль програми. Перехід від дерева проблем до дерева цілей здійснюється так: від опису кожної проблеми (ситуація, яку потрібно змінити) слід перейти до опису образу бажаного майбутнього (вже змінена ситуація, відсутність

проблеми). Отже, перехід від дерева проблем до карти результатів (дерева цілей) проводиться шляхом переформулювання кожної з проблем у ціль/результат відповідного рівня, рис. 2.

Цілі мають бути реалістичними та досяжними у плановому періоді.

Наведені вище схеми дозволяють представити причинно-наслідкові зв'язки, що виникають у процесі перетворення ресурсів через діяльність на різні результати.

Рис. 2. Приклад схеми перетворення дерева проблем на дерево цілей/результатів.

На основі побудованого дерева цілей та визначених результатів формується карта результатів. Приклад теорії змін для Плану дій з реалізації ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» наведений у додатку 10.

5.1.2 Визначення заходів, припущень та ризиків

А) Визначення дій

Наступним кроком після формування карти результатів є формулювання дій, які необхідно вжити в рамках Плану.

Як правило, опис діяльності починається з дієслова і включає в себе відповідні заходи або дії. Наприклад, діяльність може включати в себе такі заходи:

- **Забезпечити** технічну підтримку за допомогою експертів у сфері реформування системи охорони здоров'я.
- **Розробити** програми і здійснити навчання з питань...
- **Організувати** семінари з підвищення рівня знань про...
- **Опублікувати** бюлетені і брошури на тему прав дітей та молоді.

– **Забезпечити** обладнанням і матеріалами Центр реабілітації.

– **Залучити** консультантів для розробки проекту з...

Заходи в рамках кожного з напрямів Плану дій доцільно формулювати робочою групою в режимі мозкового штурму.

При розробці карти результатів зацікавленим сторонам слід пам'ятати, що іноді правильно намічені заходи можуть призвести до негативних результатів. Крім того, існує ризик виникнення ситуацій, які можуть перешкодити досягненню запланованих результатів. Тому необхідно провести певну роботу щодо визначення різних припущень, ризику і можливих непередбачених обставин.

Б) Визначення припущень.

Припущення визначаються як необхідні та сприятливі умови, що дозволяють успішно встановити причинно-наслідкові зв'язки між різними рівнями результатів. Це означає, що коли зацікавлені сторони думають про позитивні зміни, які вони хотіли б бачити, та розглядають умови, необхідні для цих змін, то вони припускають, що за наявності цих умов бажані результати будуть досягнуті.

Для кожної цілі/результату в дереві цілей/результатів потрібно визначити, яким чином і за яких умов буде досягнута ця мета. Припущення стосуються як зовнішніх, так і внутрішніх щодо Плану дій чинників. Припущення щодо внутрішніх чинників Плану дій визначають обсяги та якість робіт і ресурсів, рівень кваліфікації співробітників і організаційно-управлінську структуру виконання Плану, які необхідні для отримання того чи іншого результату.

При визначенні припущень щодо зовнішніх для Плану дій умов доцільно розглянути, як можуть (та чи можуть) вплинути на досягнення того чи іншого результату такі фактори:

- загальна економічна і політична ситуація;
- державна політика, норми і пріоритети у сфері, що належить до тематики Плану дій;
- політика і пріоритети організацій, що беруть участь в реалізації Плану дій;
- дії партнерів та інших ключових гравців, які працюють у тематичній області Плану дій; наявність аналогічних програм;
- громадська думка в цілому і позиції груп, які

намагаються впливати на формування громадської думки в тематичній сфері Плану дій;

- демографічні характеристики бенефіціарів Плану дій (гендерна належність, вік, соціальний статус, дохід, освіта, рівень здоров'я і т. ін.);
- попередній досвід бенефіціарів Плану дій;
- потреби, очікування і вимоги благоотримувачів Плану дій.

Наприклад, раннє виявлення та рання допомога кризовим сім'ям приведуть до зменшення числа соціальних сиріт за умови (припущення), що в місті не буде ніяких потрясінь і соціально-економічна ситуація залишиться більш-менш стабільною.

Ризик — можлива подія, що не піддається контролю зі сторони місцевої влади та може негативно вплинути на досягнення результатів Плану дій. Хоча ризик і перебуває за межами прямого контролю органів місцевої влади, можна зробити кроки для пом'якшення його наслідків. Ризик слід оцінювати з позиції імовірності того, що трапиться, та його можливих наслідків. Якщо ймовірність того, що ризик трапиться, є високою, то таке завдання краще не включати до Плану дій.

5.2 Розробка індикаторів

Важливим етапом розробки Плану дій є визначення індикаторів, на основі яких будуть контролюватися й оцінюватися прогрес та вплив реалізації Плану дій на становище дітей і молоді в громаді. Після розроблення індикатори результатів мають бути включені до таблиці 3 і таблиці 4.

Індикатори поділяються на такі групи:

1) Індикатори внесків (input indicators)

Визначають тип, обсяги та частку виділених відповідно до запланованого кошторису ресурсів (фінансових, матеріально-технічних, інформаційних, людських), які використовуються органом місцевої влади для виконання завдань стратегії/програми (наприклад: кількість коштів, витрачених для реалізації заходу Плану дій; кількість прийнятих нормативних актів з метою досягнення результатів Плану дій).

2) Індикатори продуктів (output indicators)

Дозволяють виміряти діяльність, яка реалізується для створення дружніх для дітей та молоді умов у громаді.

Приклад А: Створення місцевих дитячих та молодіжних рад.

Приклад В: Розробка стратегії безпеки дорожнього руху.

Приклад С: Надання консультацій батькам з питань прав дітей та молоді.

3) Індикатори результатів

Дозволяють виміряти фактичні результати реалізації Плану дій. Ці індикатори поділяють на:

індикатори наслідків (outcomes indicators) — показники, за допомогою яких визначають фактичні успіхи, які були досягнуті, та рівень їх поширення містом/громадою.

Приклад А: Кількість рекомендацій молодіжної ради, які були схвалені та реалізовані у прийнятих рішеннях місцевої ради.

Приклад В: Кількість дітей, які користуються пішохідними переходами поблизу шкіл, будинків, лікарень тощо.

Приклад С: Кількість батьків, які отримали консультації з питань прав дітей та молоді.

індикатори впливу (impact indicators) — показники, за допомогою яких вимірюють середньострокові фактичні зміни, що відбулися в житті дітей та молоді, в тому числі з питань забезпечення їх прав.

Приклад А: Зростання добробуту дітей і молоді через їх участь у прийнятті управлінських рішень та зміну місцевої політики щодо прав дітей і молоді.

Приклад В: Підвищення безпеки життя через зменшення кількості дорожньо-транспортних пригод за участю дітей біля шкіл, будинків та лікарень.

Приклад С: Підвищення поваги до дітей і молоді, створення безпечних умов для проживання дітей у сім'ї.

При формулюванні індикаторів необхідно брати до уваги, що вони повинні:

- бути вимірними (тобто вимірюваними у звичайних і широко використовуваних одиницях, наприклад кг, га, млн грн, тонни, дні тощо);
- відповідати вимогам регулярності відстеження та враховувати періодичність або циклічність досліджуваного явища;
- бути такими, що можуть бути перевірені та за необхідності — повторно перевірені шляхом незалежного оцінювання, з використанням інших методів;
- бути доступними і практичними при збиранні даних (тобто мати розумну вартість, витрати на збирання індикаторів повинні бути відносно невисокими);
- бути доречними й адекватними контексту, тобто відповідати предмету вивчення і тісно пов'язаними з відстежуваними цілями, мати логічний зв'язок з цілями та завданнями процесу або явища, що вивчається;
- бути достовірними й об'єктивними, тобто повинні бути надійні джерела інформації, відповідальні за збір індикаторів, підлягати контролю;
- за необхідності підлягати дезагрегуванню при аналізі отриманих результатів, тобто давати можливість групувати індикатори за розрізами дослідження, такими як стать, окремі суспільні групи, наприклад, сім'ї внутрішньо переміщених осіб з дітьми, діти з особливими потребами тощо);

- вказувати на прогрес у досягненні бажаного результату. Індикатори результату є конкретною мірою вимірювання явища або процесу, яка вказує на дійсний прогрес у досягненні бажаного результату;
- бути простими та зрозумілими для сприйняття.

Для здійснення контролю за прогресом та впливом важливо встановити базове та цільове значення для кожного показника.

Базовий індикатор — це останнє звітне значення показника станом на дату початку реалізації Плану дій (початкова точка). Базові індикатори є точкою відліку для подальших порівнянь і вимірювань досягнутих результатів.

Цільовий індикатор — це індикатор результату дій, завдань, цілей, що мають бути досягнуті після завершення реалізації Плану дій.

Значення показників може бути отримано з даних опитувань, зібраних для аналізу ситуації щодо становища дітей та молоді в місті/громаді або з вторинних джерел (наприклад, дані офіційної статистики, адміністративні дані тощо).

Класифікація індикаторів:

а) Кількісні та якісні індикатори

Кількісні індикатори характеризують конкретні розміри суспільних явищ, які можна поррахувати, виміряти в кількісних показниках. Вони відображаються в одиницях вимірювання того чи іншого явища (наприклад, у кілограмах, кілометрах, тоннах, годинах тощо) і визначають кількість одиниць сукупності та її структуру (наприклад, загальна кількість шкіл, лікарень, кількість безробітних, кількість навчених батьків, частка навчених від загальної кількості батьків, сума бюджетних коштів, витрачених на навчання), величину ознаки, що характеризує певне явище (наприклад, розмір заробітної плати робітника та ін.).

До **якісних індикаторів** відносять такі показники, які важко або неможливо виміряти наявними кількісними параметрами. Як правило, якісні індикатори показують ставлення людей до тих чи інших явищ, їх переваги та оцінку. Наприклад, до якісних можна віднести індикатори, отримані в результаті опитування, інтерв'ю, фокус-груп. Зокрема, індикатори, що характеризують становлення дітей та молоді до місцевої влади з точки зору дотримання їх прав, оцінка дітьми та батьками стану безпеки проживання в місті та якості послуг можуть бути віднесені до групи якісних показників.

Переваги якісних індикаторів полягають в тому, що, на відміну від кількісних даних, які часто збираються самими зацікавленими сторонами (про їх власну роботу), вони дають можливість побачити процес очима інших його учасників, які безпосередньо не залежать від оцінюваного органу, але при цьому є споживачами його послуг.

б) Індикатори зі спеціальними значеннями

Наявність індикаторів зі **спеціальними значеннями** пов'язана з існуванням переліку завдань і заходів, які неможливо коректно виміряти кількісними або якісними індикаторами. Відповідно, індикатором відстеження буде «Так/Ні»-індикатор або «Зроблено / Не зроблено», «Затверджено / Не затверджено». Останній індикатор фіксує не тільки факт внесення пропозицій, а і його результат, а саме, його підтвердження у формі конкретного документа, який згодом можна контролювати.

Існують індикатори з готовими значеннями. *Наприклад, для завдання «Побудувати до 2020 року два молодіжні центри в громаді Х» є готовий цільовий показник, як основа для індикатора: «Побудовано два центри» чи «Не побудовано два центри».*

Визначені результати, показники їх вимірювання, вихідні дані й цільові показники, ризики та припущення доцільно описати в табличній формі (таблиця 3).

Після того, як цілі, завдання та заходи були визначені та підтримані показниками/індикаторами, що дозволяють здійснювати моніторинг та оцінку досягнення результатів, необхідно визначити чіткі терміни їх виконання та відповідальних за здійснення кожного заходу або завдання осіб (структурні підрозділи органу місцевого самоврядування, комунальні установи, громадські організації тощо). Це створить умови для забезпечення прозорості, підзвітності та координації діяльності під час виконання Плану дій.

Ініціатива «Громада, дружня до дітей та молоді» не є одноразовою кампанією, а має циклічний та довгостроковий характер. Вона реалізується шляхом взяття місцевою владою довгострокових зобов'язань та розбудови спроможності щодо постійного дотримання в громаді прав дітей та молоді.

Оскільки перший цикл Плану дій реалізується протягом двох-трьох років, то вирішити всі проблеми, пов'язані з правами дітей та молоді, за такий короткий проміжок часу неможливо. Отже, рекомендується включати до першого Плану дій тільки ті цілі, завдання та заходи, які реально виконати за цей час.

5.3 Формування Плану дій

Підготовка Плану дій включає два етапи:

1. Підготовка Плану дій (таблиця 3) із визначеними індикаторами та необхідним ресурсним забезпеченням його виконання (людського фінансового, тощо)
2. Підготовка Пояснювальної записки

5.3.1 Підготовка Плану дій з визначеними індикаторами та необхідним ресурсним забезпеченням його виконання (людським, фінансовим, тощо)

План дій з реалізації ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» вимагає чіткого та адекватного розподілу бюджету для кожного з передбачених заходів. Тому перш ніж розпочати виконання та приймати рішення щодо сфери застосування Плану дій важливо розглянути наявні в громаді фінансові та людські ресурси.

Реалізація кожного з заходів та завдань потребує чіткого обґрунтування необхідного обсягу фінансування.

Джерелами фінансування реалізації Плану заходів можуть бути:

- місцевий бюджет (відповідні бюджетні програми головних розпорядників коштів, які безпосередньо пов'язані із забезпеченням прав дітей та молоді в громаді);
- обласний бюджет;
- державний бюджет (субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, зокрема освітня, медична тощо; кошти державного фонду регіонального розвитку, кошти центральних органів виконавчої влади, що спрямовуються в міста у рамках відповідних державних цільових та бюджетних програм);
- кошти комунальних підприємств;
- кошти міжнародної технічної допомоги, міжнародних фінансових організацій, благодійні внески, інші кошти, не заборонені законодавством.

6

Процес затвердження Плану дій

Підготовлений проект Плану дій та План моніторингу і оцінки його реалізації підлягають обов'язковому широкому громадському обговоренню із усіма зацікавленими особами в установленому законодавством порядку. Публічне громадське обговорення передбачає організацію і проведення семінарів, форумів, громадських слухань, круглих столів, зборів, зустрічей з громадськістю, роботу громадських приймалень тощо.

Після опрацювання й узагальнення висловлених громадянами зауважень і пропозицій проекти Плану

дій і Плану моніторингу та оцінки в установленому порядку розглядаються та схвалюються на засідання сесії місцевої ради.

Після схвалення Плану дій з реалізації в місті/громаді ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» підлягає оприлюдненню в установленому порядку на офіційному сайті відповідної місцевої ради.

7

Процес отримання громадою статусу кандидата в учасники ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді»

Офіційне схвалення Плану дій рішенням місцевої ради дозволяє місту/громаді стати кандидатом на отримання статусу громади, дружньої до дітей та молоді. Такий кандидат отримує від ЮНІСЕФ офіційний логотип кандидата в учасники ініціативи

«Громада, дружня до дітей та молоді», який можна використовувати як у внутрішній комунікації, так і для комунікації з муніципалітетами інших країн, партнерами та бізнес-середовищем.

8

Упровадження Плану дій

Після того, як План дій затверджений, наступним етапом для його виконавців є організація реалізації завдань, визначених у межах їх сфери відповідальності, зосереджуючись на досягненні узгоджених граничних термінів і дотриманні наявних бюджетів.

Головні принципи ЮНІСЕФ щодо впровадження Плану дій з реалізації ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді»:

1. Місцева нормативно-правова база та політика мають бути сприятливими для дітей та молоді

Стаття 12 Конвенції ООН з прав дитини встановлює обов'язок влади поважати думку дітей щодо всіх питань, що їх стосуються, і забезпечити їх інтереси у всіх адміністративних та судових процедурах, політиці та програмах, що їх стосуються. Місцеві органи влади повинні забезпечувати, щоб усі аспекти нормативно-правової бази, що перебувають під їх контролем, сприяли правам дітей та молоді і захищали їх.

Важливо, щоб діти та молоді люди усвідомлювали свої права шляхом підвищення обізнаності та залучення їх до процесу прийняття управлінських рішень.

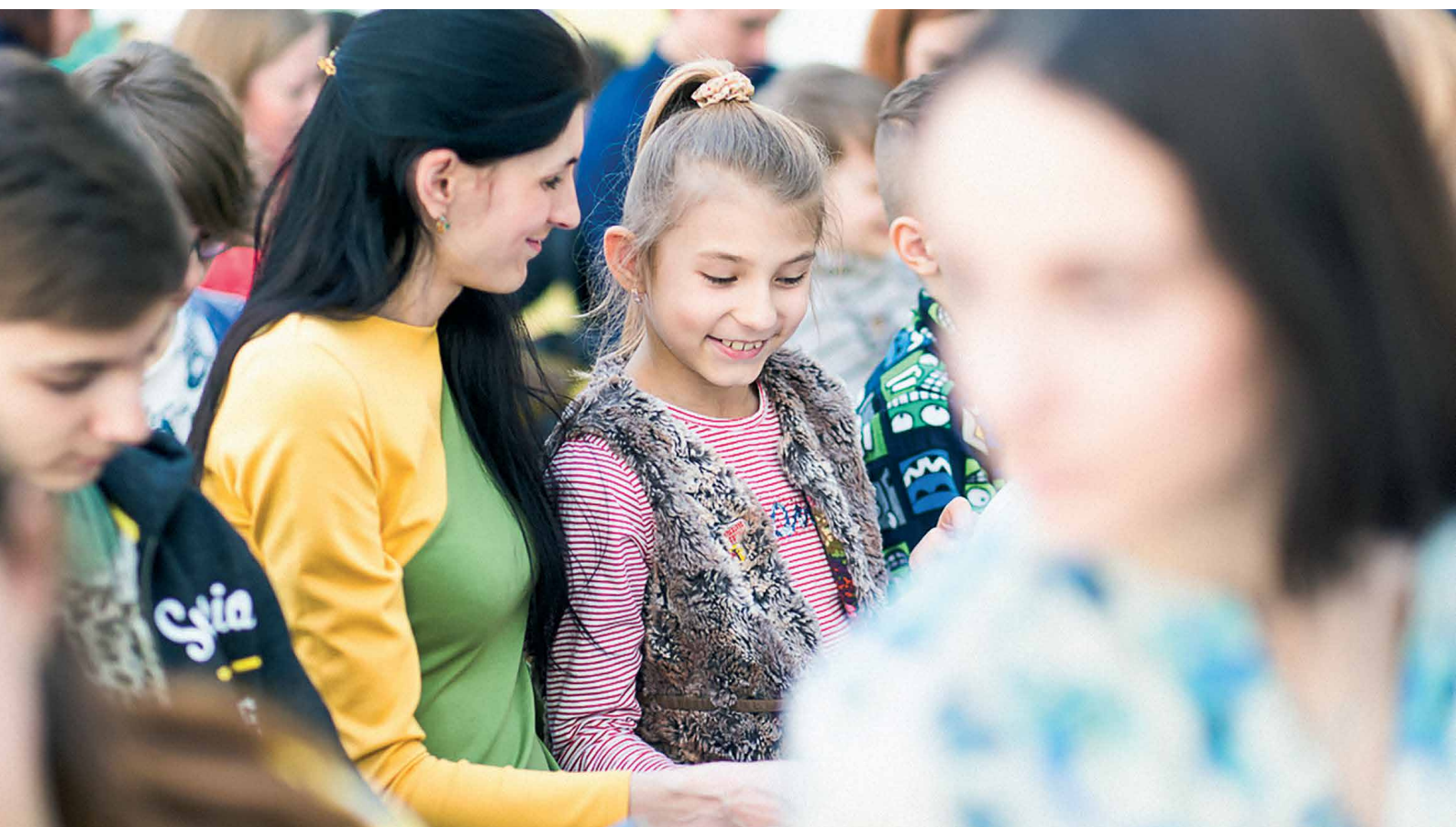
2. Підвищення обізнаності суспільства з питань прав дітей та молоді

Усі громадяни повинні бути поінформовані про права

дітей та молоді. Органи місцевого самоврядування, державні службовці, експерти, члени організацій громадянського суспільства, батьки, опікуни та діти повинні розуміти основні принципи ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» та мати можливість постійно впроваджувати їх. Цього можна досягти завдяки налагодженню постійної просвітницької кампанії з прав дитини та кампанії з комунікації, а також здійснення моніторингу прав дітей та молоді. Партнерство з неурядовими організаціями, молодіжними групами та засобами масової інформації сприятиме тому, щоб права дитини були відомі та зрозумілі.

3. Розбудова кадрового потенціалу та навчання

Для забезпечення довготривалого та сталого прогресу в житті дітей та молоді важливо сприяти справжньому розумінню прав дитини та цілей, які існують в рамках ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді». Органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади, спеціалісти, організації громадянського суспільства, батьки/вихователі та діти повинні бути обізнаними з правами дитини і щоденно застосовувати підхід до забезпечення прав дитини на практиці. Це вимагає суттєвого та стійкого розвитку потенціалу усіх зацікавлених сторін шляхом розробки та впровадження навчальних програм, тренінгів для дорослих і дітей з питань забезпечення прав дітей та молоді.

9

Моніторинг та оцінка

9.1 Завдання моніторингу та оцінки

Вимірювання ефективності та результативності ініціативи «Громада, дружна до дітей та молоді» є можливим, якщо існують адекватні системи для оцінки реального впливу дій та їх результатів на життя дітей та молоді протягом впровадження Ініціативи, як на індивідуальному, так і на місцевому (рівень громади) рівнях.

Система моніторингу та оцінки (МіО) має забезпечувати відкритість та прозорість дій місцевої влади, спрямованих на досягнення результатів для покращення життя дітей і молоді.

Моніторинг — це комплексна система спостережень, збору, обробки, систематизації та аналізу інформації про стан виконання запланованих завдань. Моніторинг є основою для обґрунтування рекомендацій для подальшого прийняття управлінських рішень. Завдяки

налагодженому процесу моніторингу зацікавлені сторони регулярно на постійній основі отримують інформацію про прогрес на шляху реалізації Плану дій відповідно до досягнутих результатів.

Оцінка — це ретельне і незалежне вимірювання завершеної або триваючої діяльності з метою встановлення рівня досягнення визначених цілей.

В рамках Ініціативи моніторинг і оцінка мають допомогти визначити:

- чи досягаються на практиці намічені у Плані дій результати виконання завдань щодо покращання становища дітей та молоді;
- чи забезпечує реалізація Плану дій позитивний внесок у покращення ситуації щодо дотримання прав дітей та молоді в громаді;
- які коригувальні заходи необхідні, щоб забезпечити отримання намічених результатів.

Відмінності між моніторингом і оцінкою

МОНІТОРИНГ	ОЦІНКА
моніторинг надає в режимі реального часу інформацію, необхідну для управління	оцінка є незалежним процесом, що забезпечує керівників і співробітників об'єктивною інформацією про ступінь правильності напрямку, в якому вони просуваються
процес моніторингу може виявити питання, на які в майбутньому дасть відповідь оцінка	оцінка базується на строгих процедурах, планах і методах та передбачає глибокий всебічний аналіз
моніторинг є безперервним процесом збирання та обробки інформації	оцінка значною мірою спирається на інформацію, отриману за допомогою моніторингу в ході програмного або проектного циклу, зокрема: вихідні дані, інформація про хід виконання програми або проекту та показники результатів
моніторинг здійснюється на стадії реалізації програми/плану після її/його прийняття	оцінка може проводитись на будь-якому етапі виконання програми/плану (навіть на етапі розроблення проекту програми/плану або після декількох років після завершення реалізації)

Принципи моніторингу та оцінки

Залучення зацікавлених сторін.

На всіх етапах планування, моніторингу, оцінки, вивчення і вдосконалення дуже важливо залучати зацікавлені сторони (дітей, молодь, молодіжні та дитячі організації, громадські організації), заохочувати спільну участь, зустрічні зобов'язання і мотивувати дії.

Зосередженість на результатах.

Процеси планування, моніторингу та оцінки повинні бути спрямовані на забезпечення досягнення результатів, а не на виконання запланованих видів діяльності або процесів.

Акцент на ефективності розвитку,

що означає зосередженість на досягненні максимального результату за наявних ресурсів.

9.2 Моніторинг (збирання інформації, аналіз, підготовка звітності)

Запровадження ефективного моніторингу потребуватиме якісного планування та організації процесу. У таблиці 6 представлено узагальнене бачення етапів та кроків процесу моніторингу.

Таблиця 6. Етапи організації системи моніторингу

ЕТАП	КРОКИ
Планування	Визначення потреб в інформації (індикатори виконання заходів, досягнення цілей тощо) і переліку користувачів цієї інформації. Визначення того, як часто слід збирати інформацію. Визначення джерел і способів отримання інформації. Визначення відповідального за збирання інформації. Визначення витрат, пов'язаних із запровадженням моніторингу та збиранням інформації
Підготування	Розроблення й апробація документів для збирання та фіксації даних. Складання посадових інструкцій з окресленням повноважень учасників процесу моніторингу. Підготування персоналу, відповідального за операції з моніторингу. Ознайомлення персоналу програми з системою моніторингу
Збирання даних	Постійне збирання визначених даних. Контроль за діяльністю системи моніторингу
Аналіз та порівняння даних	Порівняння зібраних даних з визначеними плановими значеннями індикаторів, встановлення відмінностей. Виявлення інших проблем. Пошук причин відхилень та вибір варіантів розв'язання проблем
Звітування	Документування зібраних даних і результатів аналізу. Забезпечення інформацією щодо результатів моніторингу керівництва, тих, хто здійснює впровадження Ініціативи, бенефіціарів та інших зацікавлених осіб
Використання результатів	Використання результатів моніторингу для вдосконалення управління та реалізації Ініціативи

Джерелами даних для моніторингу можуть бути дані державної статистики, управлінська звітність місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, комунальних підприємств; опитувань громадської думки, зокрема бенефіціарів Плану дій.

Для моніторингу є важливим питання про періодичність проведення замірів. Для цілей контролю виконання Плану дій з реалізації ініціативи «Громада, дружна до дітей та молоді» рекомендується здійснювати щопіврічний та щорічний моніторинг.

Відповідальним за здійснення моніторингу Плану дій є орган місцевого самоврядування, зокрема структурний підрозділ, на який рішенням місцевої ради покладені функції головного виконавця. Порядок здійснення моніторингу доцільно затвердити рішенням відповідної місцевої ради. Моніторинг здійснюється відповідно до затвердженого міською/сільською радою Плану моніторингу і оцінки.

Для забезпечення прозорості та інклюзивності процесу моніторингу доцільним є включення представників зацікавлених сторін, а саме, залучених до реалізації Плану дій співвиконавців – структурні підрозділи

органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, державної статистики, партнерських та донорських організацій, наукових установ, громадських організацій, які можуть здійснювати збирання та аналіз даних у процесі реалізації Плану дій.

Для забезпечення ефективності спільного моніторингу доцільним є чітке визначення ролі кожної з залучених організацій, обсягу і періодичності виконання робіт з моніторингу ситуації у відповідній сфері.

Дані, отримані за результатами проведеного моніторингу, підлягають аналізу. Для цього використовують такі методи: i) порівняння прогнозних та фактичних показників; ii) статистичного аналізу; iii) економічного аналізу; iv) соціологічного аналізу.

На основі результатів моніторингу Плану дій відповідальний за його реалізацію підрозділ готує відповідний моніторинговий звіт, в якому аналізуються показники моніторингу, зокрема відсоткове співвідношення між прогнозними та фактичними значеннями показників, вказуються ймовірні причини цих відхилень, пропонуються рекомендації. Складовою частиною моніторингового звіту є дані за переліком обов'язкових показників для оцінки становища дітей та молоді в громаді (додаток 5).

Рекомендована структура моніторингового звіту:

1. Вступ

Мета моніторингу; причини проведення; інформаційна база для моніторингу; основні висновки; хто проводив моніторинг; хто був залучений до моніторингу (зокрема, діти та молоді).

2. Підсумки

Розділ має бути стислим та змістовним. На одній-двох сторінках висвітлюються виявлені проблеми становища дітей та молоді в громаді за пріоритетними напрямками.

3. Основна частина

Структурується відповідно до Плану моніторингу реалізації Плану дій із впровадження ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді». Моніторинговий звіт цього рівня міститиме інформацію про зміни в показниках (наведених у Плані дій), що свідчатиме про впровадження Плану дій згідно з запланованими показниками або про відхилення від планових показників. Обов'язковими є порівняння результатів попереднього та моніторингового опитування.

4. Висновки та пропозиції

Стисло наводяться пропозиції щодо нівелювання відхилення фактичного стану справ від запланованого. Висновки мають бути обґрунтованими та базуватися на отриманих даних.

5. Додатки

Додаються табличні матеріали відповідно до Плану моніторингу.

Звіт має бути стислим з основним фокусом на якісних висновках за спостереженнями, а не на кількісних показниках. Базуючись на аналізі даних та причин відхилення від планових показників, моніторинговий звіт має пропонувати шляхи розв'язання проблем і виправлення ситуації.

На рівні керівництва міста/громади відбувається ознайомлення зі звітом та його детальне і предметне

обговорення з виконавцями за участю дітей, молоді, громадських організацій, інших зацікавлених сторін з метою уточнення можливих підходів до виправлення ситуації.

Моніторингові звіти й дані, отримані в результаті здійснення моніторингу, накопичуються задля подальшого аналізу та вдосконалення процесу реалізації Ініціативи.

Результати моніторингу оприлюднюються для громадськості, насамперед для зацікавлених сторін, у формі:

- друкованої чи електронної публікації звіту, зокрема в офіційних друкованих виданнях місцевих органів влади, на їх Інтернет-сторінках;
- електронної розсилки для громадських організацій, поширення соціальними мережами;
- оприлюднення під час засідань відповідних органів місцевої влади;
- прямих радіо- та телевізійних ефірів з громадськістю, спеціалізованої телерубрики;
- обговорення результатів моніторингу під час зустрічей з представниками дитячих та молодіжних організацій, місцевих громадських слухань, зустрічей зі школярами та слухачами навчальних закладів тощо.

Моніторинг створює надійну базу даних для оцінки результатів виконання Плану дій. Результати моніторингу разом з моніторинговим звітом направляються до ЮНІСЕФ для інформування. Дані, звіти, результати аналізу і рішення, засновані на фактах моніторингу, слід зберігати для їх подальшого безперешкодного використання при оцінці.

9.3 Оцінка Плану дій

Оцінка є невід'ємною частиною процесу управління впровадженням ініціативи «Громада, дружна до дітей та молоді» та Плану дій з її реалізації. Оцінка доповнює моніторинг, надаючи незалежну і детальну інформацію про те, що спрацювало і не спрацювало в процесі виконання Плану дій, і чому це сталося.

Якісна оцінка надає інформацію, що може бути використана для вдосконалення процесу реалізації зазначеної ініціативи, а також виявляє непередбачувані

результати та наслідки реалізації Ініціативи, які можуть залишитися непоміченими при регулярному моніторингу, оскільки такий моніторинг фокусується, в першу чергу, на виконанні Плану дій.

Стан реалізації в місті/громаді ініціативи «Громада, дружна до дітей та молоді» оцінюється після кожного циклу ініціативи та реалізації Плану дій на відповідний період.

Оцінка реалізації ініціативи «Громада, дружна до дітей та молоді» складається з двох компонентів:

- 1. ОЦІНКА ПРОЦЕСУ** (тобто оцінка того, як технічно впроваджувались Ініціатива та План дій, як розроблені координаційні механізми та як вони працюють, як був проведений ситуаційний аналіз, як здійснювалося залучення дітей і молоді до процесу розроблення та реалізації Плану дій, на скільки узгоджені між собою дії виконавців у процесі реалізації Плану дій та ін.)
- 2. ОЦІНКА ВПЛИВУ** (досягнуті результати порівняно з базовими показниками, визначеними в логічній рамці результатів).

9.3.1 Види оцінок

Для оцінки прогресу на шляху реалізації ініціативи «Громада, дружна до дітей та молоді» застосовуються два основні види оцінки: внутрішня (самооцінка) та зовнішня (незалежна).

Внутрішнє оцінювання проводиться після закінчення терміну реалізації Плану дій. Самооцінка здійснюється відповідальним за реалізацію Плану дій структурним підрозділом відповідної місцевої ради із залученням співвиконавців та інших зацікавлених сторін.

Для проведення внутрішнього оцінювання можуть залучатися представники інших органів влади, академічних кіл, дитячих та молодіжних організацій, громадськості з метою: i) проведення збирання даних та їх аналізу; ii) оприлюднення результатів оцінювання; iii) вироблення рекомендацій щодо вдосконалення змісту та механізмів реалізації Плану дій на основі цих результатів.

Методами оцінювання на цьому етапі є:

- аналіз даних моніторингу реалізації Плану дій та релевантних цільових програм, що стосуються захисту прав дітей та молоді, за умови їх існування у місті/громаді;

- аналіз даних оперативної управлінської звітності виконавців Плану дій;
- аналіз інших статистичних даних, які є дотичними до сфери дії Плану;
- спостереження за виконанням заходів Плану дій;
- проведення фокус-груп з виконавцями, бенефіціарами Плану дій;
- інтерв'ю з представниками виконавців та зацікавлених сторін;
- вивчення окремих випадків (case-study);
- незалежний експертний аналіз стану певної сфери дотримання прав дітей і молоді та середовища їх розвитку тощо.

За результатами підсумкового внутрішнього оцінювання виконання Плану дій відповідний орган місцевого самоврядування готує:

1. звіт щодо аналізу ситуації з правами дітей та молоді в громаді (ситуаційний аналіз) за п'ятьма пріоритетними напрямками;
2. оціночний звіт про виконання Плану дій.

Зазначені звіти направляються до ЮНІСЕФ для ознайомлення та аналізу під час проведення зовнішнього підсумкового оцінювання.

Зовнішнє підсумкове оцінювання здійснюється ЮНІСЕФ після завершення строку реалізації Плану дій із можливим залученням незалежних організацій (експертів), які на основі технічного завдання, сформульованого фахівцями представництва ЮНІСЕФ в Україні, відповідатимуть за здійснення процедури оцінювання ситуації щодо дотримання прав дітей та молоді, а також реалізації Плану дій, проведення фокус-груп, опитування громадської думки, незалежного експертного аналізу. Порядок та методика здійснення зовнішньої оцінки реалізації в місті/громаді Плану дій за ініціативою «Громада, дружня до дітей та молоді» для надання цьому місту/громаді відповідного статусу затверджується ЮНІСЕФ.

9.3.2 Методологія внутрішньої оцінки реалізації в громаді ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді»

Залучення дітей та молоді до цього процесу є обов'язковим. Це забезпечить його легітимність та сприятиме підвищенню ефективності. Діти та молодь можуть брати участь у процесі моніторингу та оцінки кількома способами:

1. **Консультативні підходи.** Діти та молоді люди через опитування та фокус-групові заходи оцінюють те, що змінилося і як вони зараз відчують зміни у реалізації їхніх прав усередині громади;
2. **Спільні підходи.** Діти та молодь можуть відігравати активну роль у розробці та проведенні оцінки через визначення питань для оцінки та участі у проведенні аналізу та формулюванні висновків, а також допомогу у підготовці рекомендацій щодо покращення процесу забезпечення прав дітей та молоді в громаді;
3. **Підходи під керівництвом дітей та молоді.** Діти та молоді люди можуть взяти на себе провідну роль у процесі оцінки як дослідники. Ця роль поширюється не тільки на дизайн досліджень, але і на збирання та аналіз даних. Дорослим буде потрібно сприяти залученню дітей шляхом надання підтримки, навчання та нарощування спроможності. Діти можуть запропонувати зовсім інші ідеї, ніж ті, що надаються дорослими, і ці ідеї можуть сприяти посиленню відповідальності виконавців Плану дій з питань його реалізації.

Дуже важливо забезпечити, щоб участь дітей та молоді була: добровільною, прозорою та інформативною, безпечною, всеосяжною, відповідальною та підтримувалася навчанням.

Рекомендується здійснювати процес оцінювання максимально відкритим та публічним. Аналіз ситуації з правами дітей та молоді, План дій та оцінки мають бути розміщені на веб-сайті міста або громади, що забезпечить прозорість та підзвітність.

Оцінювання реалізації ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» рекомендується здійснювати за п'ятьма критеріями оцінки

Таблиця 7. Система оцінки

№	Критерії	Параметри для оцінки	Індикатори (критерії успішності)	Метод збирання даних	Відповідальні виконавці	Терміни
1	Відповідність	Яким чином реалізація Плану дій сприяє вирішенню проблем дітей та молоді? Наскільки він відповідає потребам громади?	Умови, за яких можна вважати, що проект відповідає вирішенню проблем та задоволенню потреб дітей та молоді			
2	Результативність	Наскільки План дій забезпечує досягнення визначених показників результативності?	Умови, за яких можна вважати завдання та заходи виконаними			
3	Ефективність	Наскільки в ході реалізації Плану дій було досягнуто його цілей у визначені строки та в рамках запланованого бюджету?	Умови, за яких можна вважати співвідношення затрат та результатів виправданими			
4	Вплив	Який вплив справив План дій на зміни в громаді?	Умови, за яких можна вважати, що План дій позитивно вплинув на зміни в громаді			
5	Сталість	Чи справлятиме реалізація Плану дій позитивний вплив на становище дітей та молоді в громаді після закінчення його виконання?	Умови, за яких можна вважати, що зміни в становищі дітей та молоді в громаді будуть і надалі продовжуватись у бажаному напрямі			

9.3.3 Методологія зовнішньої оцінки реалізації в громаді ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді»

На етапі підсумкового оцінювання збираються й аналізуються дані щодо результативності, ефективності, сталості та впливу реалізації Плану дій. Методами оцінювання на цьому етапі є:

- аналіз нормативно-правових актів відповідного органу місцевого самоврядування у відповідній сфері (наприклад, рішення місцевої ради, програмні та стратегічні документи, місцевий бюджет тощо);
- аналіз даних моніторингу реалізації Плану дій за звітний період та релевантних місцевих програм за умови їх існування у конкретній громаді;
- аналіз даних попереднього оцінювання (в тому числі дані Аналітичної доповіді попереднього періоду);
- аналіз даних управлінської звітності виконавців Плану дій;
- аналіз інших наявних статистичних даних, які є дотичними до сфери реалізації Плану дій;
- проведення фокус-груп з виконавцями та бенефіціарами Плану дій, зокрема з дітьми;
- інтерв'ю з представниками виконавців та зацікавлених сторін, зокрема дитячі та молодіжні аудити, що проводяться в конкретних установах та місцях, які відвідують діти: школи, дитячі та молодіжні ради, лікарні, молодіжні клуби та ігрові майданчики тощо;
- опитування громадської думки, зокрема зацікавлених сторін, бенефіціарів, у різних формах;
- вивчення окремих випадків (case-study);
- дослідження громадських організацій, навчальних та наукових установ у сфері дотримання прав дітей та молоді;
- незалежний експертний аналіз змін у відповідній сфері (методи аналізу за багатьма критеріями тощо).

Особлива увага під час оцінки має бути приділена питанням дискримінації дітей та молоді за такими ознаками, як: вік, стать, сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність, етнічна належність, релігія, інвалідність, правовий та соціально-економічний статус, мова.

9.3.4 Аналіз результатів

Наприкінці циклу реалізації ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» та виконання Плану

дій (тобто через два-три роки) всі зібрані дані повинні бути проаналізовані для оцінки прогресу, досягнутого в рамках реалізації цілей та показників Плану дій, а також визначення відповідності глобальним мінімальним критеріям для визнання громади такою, що є дружньою до дітей та молоді.

Важливо, щоб процес аналізу був максимально прозорим та щоб до збирання необхідної інформації були залучені всі зацікавлені особи, включаючи дітей та молодь.

Залучення до процесу оцінювання широкого кола зацікавлених сторін допомагає інтерпретувати висновки — вони часто можуть висвітлити розрив між формальними заходами, вказаними місцевою владою, та їх фактичною реалізацією та реальним впливом на становище дітей та молоді. Під час оцінки важливим є аналіз показників продуктів, результатів та впливу, які були визначені в логічній рамці результатів.

9.3.5 Звіт про оцінювання, формулювання висновків та рекомендацій

Після того, як підсумкова оцінка буде завершена, комітет з оцінювання, створений ЮНІСЕФ, готує звіт про оцінювання реалізації Плану дій із зазначенням того, що було досягнуто, і рекомендаціями щодо подальших дій. Звіт офіційно надається місцевій владі та має бути презентований для широкого кола зацікавлених сторін.

Звіт має бути широко розповсюдженим та доступним для дітей та молоді. Для дітей має бути підготовлена дитяча версія, зрозуміла для представників різних вікових груп.

Місто/громада може вирішити провести публічні збори, щоб поділитися висновками та отримати громадську підтримку продовження ініціативи.

На цьому етапі місто чи громада також можуть переглянути показники для моніторингу та оцінки. Можливо, деякі з них більше не є релевантними, або вони не надають корисних доказів і результатів. Може виникнути необхідність включення додаткових індикаторів, яких не було передбачено на момент схвалення Плану дій. Наприклад, може бути прийнятий новий законодавчий акт, який безпосередньо впливає на життя дітей та молоді на місцевому рівні, і необхідно контролювати наслідки його втілення.

10

Надання офіційного статусу ЮНІСЕФ «Громада, дружня до дітей та молоді»

Місто чи громада визнаються громадою, дружньою до дітей та молоді, після оцінки зі сторони ЮНІСЕФ стану впровадження Плану дій з реалізації зазначеної ініціативи. У рамках цього визнання місто або громада набуває право використовувати офіційний логотип «Громада, дружня до дітей та молоді» та отримує сертифікат, який підтверджує цей статус, прихильність та активну участь у просуванні прав дитини.

10.1 Загальні мінімальні критерії

Загальними мінімальними критеріями (обов'язковими) для отримання від ЮНІСЕФ статусу є:

- Продемонстровані позитивні результати виконання завдань із забезпечення прав дітей та молоді та досягнення цілей Плану дій, спрямованого на реалізацію ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді».
- Значуща та всеосяжна участь дітей і молоді у прийнятті та реалізації управлінських рішень, що безпосередньо стосуються їх інтересів.
- Відсутність дискримінаційних дій з боку влади

та суспільства проти дітей та молоді, у тому числі в рамках реалізації Плану дій.

10.2 Тривалість визнання міста/громади «Громадою, дружньою до дітей та молоді»

ЮНІСЕФ надає статус «Громада, дружня до дітей та молоді» на період до трьох років, що відповідає строку початку наступного циклу Ініціативи. У разі надання ЮНІСЕФ позитивної оцінки реалізації в місті/громаді другого циклу ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» статус знову буде продовжено на наступний цикл.

Незалежно від тривалості циклу ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» національний Керівний орган щорічно аналізує стан виконання місцевою владою зобов'язань, визначених Планом дій. У разі невиконання громадою принципів Ініціативи, порушення прав дітей та молоді або інших подій чи дій, які ставлять під сумнів репутацію ЮНІСЕФ, останній залишає за собою право припинення статусу та виходу з Меморандуму про співробітництво з відповідним органом місцевого самоврядування.

11

Типові запитання та відповіді

№	Запитання	Відповідь
1.	Хто може стати учасником ініціативи?	<p>Учасником Ініціативи може стати будь-яка громада, яка поділяє принципи ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» та прагне покращити становище дітей та молоді, забезпечити дотримання прав дитини, створити умови для щасливого дитинства та розвитку дітей і молоді.</p> <p>Для отримання відповідного статусу кандидати повинні пройти певний процес, який є циклічним та регламентованим згідно з загальносвітовою методологією ЮНІСЕФ.</p> <p>Для того, щоб приєднатися до ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді», містам та територіальним громадам необхідно:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ухвалити рішення міської/сільської ради щодо приєднання громади до ініціативи. 2. Написати ініціативний лист до ЮНІСЕФ щодо готовності та можливості громади брати участь у програмі. 3. Підписати Меморандум з ЮНІСЕФ
2.	Які критерії отримання статусу? Хто проводить оцінку?	<p>Процедура отримання статусу «Громада, дружня до дітей та молоді» передбачає декілька етапів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Необхідно підготувати аналітичну доповідь щодо ситуації з дотриманням прав за п'ятьма ключовими напрямками (з аналізом відповідних показників): <ul style="list-style-type: none"> • Право на визнання, повагу та справедливе ставлення; • Право бути почутими; • Право на охорону здоров'я, освіту та соціальний захист; • Право на безпеку; • Право на дитинство. 2. Підготувати План дій відповідно до висновків аналітичної доповіді та затвердити його на сесії міської, сільської або селищної ради. Необхідно обрати мінімум три з п'яти напрямів, за якими визначити план дій з відповідним фінансуванням. 3. Після затвердження Плану дій територіальна громада отримує статус кандидата в учасники ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді». 4. Реалізувати План дій та підготувати звіт, що висвітлює прогрес за обраними напрямками прав дітей та молоді. 5. ЮНІСЕФ виконує незалежну оцінку ситуації з дотриманням прав дітей та молоді в місті/громаді за результатами реалізації Плану дій та відповідно до неї приймає рішення щодо надання почесного статусу «Громада, дружня до дітей та молоді». <p>У цьому процесі немає місця формальному підходу: статус «Громада, дружня до дітей та молоді» та відповідний логотип отримують лише ті муніципалітети, які справді заслуговуватимуть на це почесне звання і підтвердять його конкретними діями</p>
3.	Якщо в громаді, яка долучилась до Ініціативи, є майданчики, на яких є недопалки, пляшки тощо, чи має така громада право претендувати на статус?	<p>Недопалки та пляшки на дитячих майданчиках є ганебним явищем і вимагають відповідних дій від комунальних служб міста та реагування міської влади. Чистота на вулицях міста є також елементом культури та виховання спільноти. Забрудненість життєвого середовища є одним із критеріїв оцінки становища дітей та молоді в громаді. Отже, якщо громада, яка планує долучитися до Ініціативи та розробила відповідний План дій, протягом періоду його реалізації не продемонструє прогресу у цьому напрямі, то за підсумками зовнішньої оцінки ЮНІСЕФ може не надати такому місту статусу «Громада, дружня до дітей та молоді»</p>
4.	Як я можу взяти участь в Ініціативі у своєму місті?	<p>Ініціатива «Громада, дружня до дітей та молоді» – це ініціатива для дітей і молоді та за участю дітей і молоді. Ідеологія Ініціативи та її головні принципи базуються на широкій участі дітей та молоді на всіх етапах її реалізації. Участь дітей та молоді – один з обов'язкових критеріїв оцінки громади та надання їй статусу «Громада, дружня до дітей та молоді». Тому якщо ваше місто/громада приєдналося до Ініціативи, Ви можете брати участь у всіх заходах, що проводяться в рамках її реалізації: засідання міської ради, молодіжних рад, фокус-групи, круглі столи, опитування, громадські обговорення тощо</p>

№	Запитання	Відповідь
5.	Як будуть використовуватися кошти громади на ці цілі?	Реалізація Ініціативи відбуватиметься шляхом розроблення та виконання Плану дій на період до трьох років. План дій спрямовується на розв'язання пріоритетних проблем; передбачає цілі, завдання, заходи та результати їх досягнення, а також обсяги фінансування. Джерелом фінансування виконання завдань Плану дій, головним чином, є місцевий бюджет. Реалізація завдань Плану дій здійснюватиметься в рамках відповідних бюджетних програм місцевого бюджету. Формування та використання коштів місцевого бюджету на цілі Ініціативи здійснюватиметься відкрито та прозоро
6	Коли можна побачити перші результати?	Оцінка перших результатів реалізації Ініціативи здійснюється після завершення першого циклу. Як правило, це два-три роки виконання Плану дій. Отже, про перші результати можна говорити після аналізу підсумків результативності реалізації Плану дій за відповідною процедурою
7	Чи може громада, яка не отримала статусу, податися на його здобуття ще раз?	Громада, яка за підсумками оцінювання ЮНІСЕФ не отримала статусу «Громада, дружня до дітей та молоді» або була його позбавлена, може спробувати ще раз ініціювати в установленому порядку питання приєднання до Ініціативи. А відтак, пройти всі відповідні етапи надання статусу
8	Як громада може бути позбавлена статусу?	Громада може бути позбавлена статусу у разі отримання негативної оцінки зі сторони ЮНІСЕФ за підсумками всебічного оцінювання будь-якого з етапів реалізації Ініціативи. Процедура оцінювання встановлюється ЮНІСЕФ. ЮНІСЕФ залишає за собою право відтермінувати надання або позбавити статусу у разі виявлення негативних явищ або дій, що не відповідають принципам ініціативи та порушують права дітей та молоді
9	Роль дітей та молоді у процесі реалізації Ініціативи	<p>Діти та молодь мають відігравати ключову роль у процесі реалізації Ініціативи, адже вона спрямована саме на них та саме вони є її кінцевими бенефіціарами. Участь дітей та молоді є необхідною та доречною на всіх етапах, зокрема:</p> <p>Ситуаційний аналіз:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Молодь та діти мають бути основною цільовою групою для проведення опитування. У такий спосіб влада зможе отримати об'єктивну оцінку становища в місті з погляду дітей та молоді. 2) Молодіжні організації можуть долучитися до проведення опитування. 3) Діти та молодь мають брати участь в обговореннях у фокус-групах з проблем дитинства та юнацтва. 4) Публічне обговорення результатів ситуаційного аналізу має проводитися за участю дітей та молоді або їх представників. <p>Розроблення Плану дій та Плану моніторингу і оцінки</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) План дій є продуктом відповідальності місцевої влади. Діти та молодь мають бути залучені до діяльності робочих груп з питань його підготовки, особливо в частині визначення завдань і заходів. Необхідним є також залучення дітей та молоді до процесу моніторингу і оцінки реалізації Плану дій. <p>Легітимізація Плану дій.</p> <p>План схвалюється на сесії місцевої ради. Діти та молодь можуть бути запрошені на засідання.</p> <p>Реалізація Плану дій</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Діти та молодь безпосередньо або через їх представників мають бути залучені до процесу моніторингу реалізації Плану дій через участь у моніторинговому комітеті, роботі фокус-груп, громадських обговореннях з питань практичної реалізації завдань, заходів і проектів за Планом дій. 2) Діти та молодь можуть здійснювати громадський моніторинг стану виконання Плану дій. <p>Моніторинг та оцінювання Плану дій</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Діти та молодь можуть бути безпосередньо залучені до оцінювання шляхом участі у розробленні анкет для опитування, власне проведенні опитування, роботі фокус-груп, у консультаціях, аналізі індикаторів за результатами опитування та статистичних даних, підготовці висновків та пропозицій

Додатки

Додаток 1

ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ІНІЦІАТИВИ «ГРОМАДА, ДРУЖНЯ ДО ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ»

Досвід України

Ромни

Місто Влардінген, що в Голландії, — партнер Ромен. Голландські волонтери у себе в місті провели акцію зі збирання коштів для Роменського центру соціальної реабілітації дітей з особливими потребами, у результаті якої було отримано близько 15 тис. євро. На ці кошти містом придбано реабілітаційне обладнання для — центру.

Вінниця

Ще 2010 року, навіть перед тим, як Вінниця стала кандидатом в учасники Ініціативи, напрям «Громада, дружня до дітей та молоді» став одним із пріоритетів у міському плані стратегічного розвитку «Вінниця — 2020». Використовуючи міжнародний досвід, громада працює над принципово новим форматом взаємин «місто – діти». І йдеться не лише про додаткове фінансування шкіл, гуртків та дошкільних закладів. Важливо те, що новий підхід стимулює громадські ініціативи, а головне — створив дієві механізми залучення самих дітей до планування міського розвитку.

Рівне

Активісти групи «Рівне — місто, дружнє до дитини» створили сторінку в соціальній мережі, де розміщують посилання на новини та звітують про свою діяльність. Зараз активісти виступають за будівництво класичної гімназії «Престиж», яке зятяглося з 2007 року через недостатнє фінансування. Також у рамках Ініціативи вони працюють над питаннями фінансування дитячих садочків з боку міськради та через батьківські внески і над забезпеченням достатньої кількості місць для дітей.

Світовий досвід

Словенія: «Місця безпеки»

«Місцями безпеки» можуть стати різні установи: бібліотеки, медичні заклади, поліцейські відділки, банки, страхові агенції, маленькі крамнички та мережеві супермаркети – одним словом, майже кожне місце, де є люди доброї волі, які прагнуть допомагати дітям. На вході кожного «Місця безпеки» є блакитна наклейка, на якій зображено будинок, що посміхається. Карту населеного пункту, на якій позначено всі «Місця безпеки», роздруковано на зворотному боці розкладу уроків, що його роздають школярам, тож діти весь час мають її при собі. Звертаючись по допомогу, діти самі вибирають місце, де вони можуть почуватися спокійно і впевнено, а за потреби — і зберегти анонімність. Щороку ЮНІСЕФ готує інформаційні листівки та постери, що інформують учнів та їхніх батьків про «Місця безпеки»

Хошимін, В'єтнам: співпраця з місцевими стартапами

ЮНІСЕФ запускає проект у Хошиміні, у національному хабі з економічного зростання та інновацій. Серед пріоритетів ЮНІСЕФ у В'єтнамі — тісна співпраця з приватним сектором та із сектором інновацій, особливо таких, що спрямовані на розвиток смарт-міст. Проект покликаний зробити міста більш здоровими та безпечними для дітей. Ініціатива вже налагодила взаємини з представниками місцевих стартапів, і кінцеві результати цієї співпраці ми зможемо побачити в майбутньому

Вайль-на-Рейні, Німеччина: «Валізки прав дитини»

У Регенсбурзі та Вайлі-на-Рейні впроваджено новий інструмент для правової освіти дітей. Відділи роботи з дітьми в муніципалітетах пропонують «Валізку прав дитини» — набір матеріалів, у яких вчителі можуть знайти ідеї та методики, розроблені для обговорення прав дитини з учнями. Матеріали розроблені для різних вікових груп: молодших школярів, дітей 9–12 та 12–15 років

ТИПОВИЙ МЕМОРАНДУМ ПРО СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ НАЦІОНАЛЬНИМ ОФІСОМ ЮНІСЕФ ТА ВІДПОВІДНИМ ОРГАНОМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ (МІСТА, ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)

Проект

МЕМОРАНДУМ

ПРО ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ МІЖ _____ ТА ПРЕДСТАВНИЦТВОМ
назва органу місцевого самоврядування
ДИТЯЧОГО ФОНДУ ООН (ЮНІСЕФ) В УКРАЇНІ

Щодо участі міста/громади _____ в програмі «Громада, дружня до дітей та молоді»
назва

I. Вступ

1. Цей Меморандум про взаєморозуміння (далі – «Меморандум») підписується [назва органу місцевого самоврядування] (далі – «Місто/Громада») та Представництвом Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні (далі – «ЮНІСЕФ»), надалі разом називатимуться «Сторони». Меморандум встановлює порядок участі міста/громади _____ у впровадженні програми ЮНІСЕФ «Громада, дружня до дітей та молоді».
2. Програма «Громада, дружня до дітей та молоді» є частиною Програми співпраці ЮНІСЕФ з Урядом України та впроваджується згідно з Основною Угодою про співробітництво між Дитячим фондом Організації Об'єднаних Націй та Урядом України.
3. Починаючи з 1996 року, програма «Громада, дружня до дітей та молоді» допомагає громадам багатьох країн світу сприяти реалізації дітьми та молодими людьми своїх прав, передбачених Конвенцією ООН про права дитини. Мережа міст і громад в усьому світі об'єднує зацікавлені сторони, які прагнуть зробити свої міста та громади дружніми до дитини й молоді людини. Вона надає цим зацікавленим сторонам можливість розбудувати більш безпечні, чисті та стійкі міста та громади.
4. Місто/Громада _____ бажає взяти участь у впровадженні програми «Громада, дружня до дітей та молоді».

5. У зв'язку з цим [назва органу місцевого самоврядування] та ЮНІСЕФ підписують цей Меморандум про співробітництво для встановлення способів участі Міста/Громади _____ у програмі «Громада, дружня до дітей та молоді» та способів підтримки зі сторони ЮНІСЕФ прагнення Міста/Громади _____ стати дружніми до дітей та молоді.

II. Співпраця

1. Місто/Громада зобов'язується:

- працювати разом із ЮНІСЕФ та зацікавленими сторонами над оцінкою ситуації з правами дітей та молоді [вставити назву Міста чи громади];
- працювати разом із ЮНІСЕФ та іншими місцевими зацікавленими сторонами над розробкою та погодженням Плану дій програми «Громада, дружня до дітей та молоді». Цей План дій включатиме чіткі цілі, показники впливу, критерії оцінки, бюджет підтримки, чіткий графік та критерії, за якими ЮНІСЕФ зможе визнати Місто громадою, дружньою до дітей та молоді;
- прийняти розпорядчі документи [вставити назву] ради (виконавчого комітету), необхідні для впровадження, починаючи з 2018 року, Плану дій програми «Громада, дружня до дітей та молоді»;
- щорічно затверджувати у рішенні [вставити назву] ради про бюджет Міста/Громади

- видатки на реалізацію Плану дій відповідно до бюджетного законодавства
- виконувати План дій згідно з узгодженим графіком у тісній співпраці з зацікавленими сторонами та партнерами;
- проводити моніторинг досягнення цілей та показників Плану дій та забезпечувати збирання необхідних даних для ідентифікації й усунення потенційних перешкод на шляху до реалізації Плану дій;
- щонайменше кожні шість місяців інформувати громадськість (у тому числі ЮНІСЕФ, зацікавлені сторони та партнерів) стосовно досягнень, можливостей і викликів у ході виконання Плану дій;
- складати та широко розповсюджувати завершальний звіт з оцінкою досягнень під час виконання узгоджених цілей та відповідності показникам Плану дій, а також критеріїв процедури визнання.
- забезпечити циклічність та безперервність виконання Плану дій незалежно від виборчого процесу та можливих змін у складі [вставити назву] ради.

2. ЮНІСЕФ зобов'язується:

- надавати корисні матеріали досліджень, інструкції та інструменти, пов'язані з програмою «Громада, дружня до дітей та молоді», які можуть сприяти співпраці та виконанню Плану дій;
 - проводити тренінги та надавати технічну підтримку зацікавленим сторонам і партнерам програми «Громада, дружня до дітей та молоді»;
 - допомагати впроваджувати процедуру ефективного моніторингу та оцінки;
 - сприяти співробітництву через онлайн ресурси програми «Громада, дружня до дітей та молоді» та висвітленню співпраці через ЗМІ там, де це необхідно;
 - допомагати оцінювати досягнення та результати виконання програми «Громада, дружня до дітей та молоді»;
- підтримувати зв'язки через місцеві та міжнародні мережі, де це можливо;
 - визнати громадою, дружньою до дітей та молоді, якщо Місто відповідає узгодженим критеріям та цілям Плану дій.

3. Окрім зазначеного Плану дій, кожна зі Сторін може погодитися виконувати додаткові дії у рамках співпраці. У такому разі, додаткові дії затверджуватимуться в письмовому вигляді.

4. Обов'язки координатора зі сторони Міста/Громади [вставити назву] виконуватиме [ПІБ, посада та контактні дані], а обов'язки координатора зі сторони ЮНІСЕФ виконуватиме [ПІБ, посада та контактні дані]. Вони вважатимуться основними контактними особами з цієї співпраці. Якщо одна зі сторін вирішить змінити координатора, вона повинна якомога швидше повідомити про це іншу сторону в письмовому вигляді.

III. Інформаційні матеріали; використання назв та логотипів

1. Будь-які інформаційно-довідкові матеріали, що є результатом цієї співпраці, повинні відповідати політиці та стандартам ЮНІСЕФ. Згідно з внутрішніми процедурними вимогами, ці матеріали повинні містити назви, логотипи, емблеми та товарні знаки Сторін.
2. У рамках співпраці у Сторін може виникнути необхідність використовувати назви, логотипи, емблеми чи товарні знаки іншої сторони. У такому разі Сторони погоджуються отримувати дозвіл на це іншої сторони через посередництво координаторів зі співпраці перш ніж користуватися назвою, логотипом, емблемою чи товарним знаком іншої сторони, при цьому відповідний запит на використання зазначатиме його мету. Жодна зі Сторін не зобов'язана надавати дозвіл на таке використання. У кожному разі таке використання повинне відповідати умовам, зазначеним у повідомленні про наданий дозвіл та відповідних інструкціях чи правилах (які Сторони зобов'язуються надавати одна одній).
3. Місто/Громада [вставити назву] визнає, що назва ЮНІСЕФ, логотип та емблема, назва

та емблема програми «Громада, дружня до дітей та молоді», інші марки ЮНІСЕФ або інша інтелектуальна власність ЮНІСЕФ, яку Місто/Громада [вставити назву] може використовувати за умови погодження цього з ЮНІСЕФ в письмовому вигляді (разом – «Майно ЮНІСЕФ»), вважаються виключно власністю ЮНІСЕФ та підлягають захисту згідно з міжнародним правом та іншими чинними нормами законодавства. Місто/Громада [вставити назву] не буде зловживати, посягати чи іншим чином порушувати права ЮНІСЕФ на Майно ЮНІСЕФ. Місто/Громада [вставити назву] визнає, що йому відомі ідеали та цілі ЮНІСЕФ, та погоджується з тим, що Майно ЮНІСЕФ не може використовуватися будь-якою політичною силою чи сектою або з інших причин, які суперечать статусу, репутації чи принципу нейтральності ЮНІСЕФ. Ми розуміємо, що порушення цього пункту є порушенням важливого положення цього Меморандуму. Стаття III лишається чинною навіть після завершення терміну дії чи припинення цього Меморандуму.

IV. Обмін інформацією, неконфіденційність інформації

1. Під час співпраці Сторони можуть обмінюватися конфіденційною інформацією та даними щодо досліджень або іншою інформацією, захищеною правом власності. Сторона, яка надає таку інформацію, може встановлювати додаткові раціональні умови її використання, в тому числі умови подальшого розкриття цієї інформації. Сторона, що отримує таку інформацію, повинна дотримуватися встановлених умов.
2. Окрім випадків, встановлених у попередньому пункті чи інакше в письмовій формі, документи та дані (в будь-якому форматі), якими обмінюються Сторони, а також інформація чи матеріали, які створюють Сторони в результаті співпраці, не вважатимуться конфіденційними.

V. Витрати та відповідальність у рамках співпраці

Кожна сторона візьме на себе витрати, пов'язані зі своїми діями в рамках співпраці, окрім випадків, коли це питання узгоджується інакше окремою

письмовою угодою. Кожна сторона несе повну відповідальність за власні дії в рамках співпраці; це включає також відповідальність за дії своїх співробітників, підрядників, постачальників та консультантів.

VI. Відданість принципам етичної поведінки

1. Ми погоджуємося, що кожна сторона повинна вжити заходів для уникнення шахрайства, корупції (як у державному, так і в недержавному секторі) та конфлікту інтересів. З цією метою в рамках співпраці ми дотримуватимемося найвищих стандартів поведінки своїх співробітників, підрядників, консультантів та постачальників згідно з відповідними положеннями, правилами, політиками та процедурами.
2. Місто/Громада [вставити назву] підтверджує, що жоден із офіційних представників ЮНІСЕФ та жодна з організацій Системи ООН не отримувала та не отримуватиме від Міста/Громади [вставити назву] пропозиції чи безпосередні або опосередковані вигоди в результаті співпраці (наприклад, подарунки, послуги чи безкоштовний прийом).
3. Сторони поінформують одна одну в разі отримання інформації про будь-який інцидент чи звіт, що не відповідає зобов'язанням чи гарантіям, вказаним у попередньому пункті, і разом працюватимуть над вжиттям відповідних заходів щодо таких випадків.

VII. Врегулювання суперечок

Сторони будуть вирішувати будь-які суперечки щодо співпраці шляхом дружніх перемовин.

VIII. Привілеї та імунітети

Жодне з положень цього Меморандуму вважатиметься явною чи прихованою відмовою від привілеїв чи імунітетів Організації Об'єднаних Націй та її спеціалізованих установ, у тому числі ЮНІСЕФ, згідно з Конвенцією про привілеї та імунітет Організації Об'єднаних Націй чи іншими документами, і жодне з положень цього Меморандуму не інтерпретуватиметься та не застосовуватиметься таким чином чи в такому об'ємі, що є несумісними зі згаданими привілеями чи імунітетами.

IX. Період співпраці; процедура завершення співпраці

1. Термін співпраці триватиме [вставити кількість років] років та завершиться [вставити дату]. Напередодні дати завершення співпраці Сторони зустрінуться для проведення аналізу та обговорення можливості продовження співпраці. Якщо Сторони домовляться про продовження співпраці, буде встановлено термін такого продовження в Додатку до цього Меморандуму, або в новій Угоді, належним чином підписаній обома Сторонами.
2. Кожна зі Сторін має змогу припинити співпрацю до завершення терміну співпраці за власним бажанням та надавши іншій стороні завчасне повідомлення про припинення в письмовому вигляді за тридцять (30) днів до припинення.
3. Отримавши таке повідомлення, Сторони разом працюватимуть над впорядкованим припиненням будь-якої спільної діяльності в рамках співпраці. Співпраця завершиться після закінчення 30-денного періоду. На дату завершення терміну чи припинення співпраці всі права та дозволи, які Сторони надали одна одній в рамках співпраці, стануть недійсними, в тому числі права та дозволи щодо інтелектуальної власності.
4. Якщо Місто/Громада [вставити назву] повідомить ЮНІСЕФ про будь-який інцидент або звіт, що суперечить зазначеним етичним принципам, або якщо кожна зі Сторін добровільно дійде висновку, що подальша співпраця між Сторонами поставила чи

поставить під загрозу місію чи цінності або може завдати шкоди репутації чи нематеріальним активам, пов'язаним з назвою, логотипом, емблемою або інтелектуальною власністю (залежно від обставин), Сторони разом обговорюватимуть заходи, які можна вжити в ситуації, що склалась. У крайньому випадку, якщо ЮНІСЕФ вирішить, що це необхідно, він має змогу негайно припинити співпрацю. У разі припинення співпраці Місто/Громада [вставити назву] не матиме більше прав на використання Майна ЮНІСЕФ та припинить будь-яку рекламну чи громадську діяльність у рамках співпраці.

XIX. Загальні положення

1. Сторони не мають на меті створити спільне підприємство чи будь-яку іншу форму спільного підприємництва, і співпраця Сторін не повинна вважатися такою. Сторони є цілком та повністю незалежними, і співпраця Сторін, що провадиться в обмеженому та конкретному форматі, має на меті створення міської інфраструктури для забезпечення дотримання прав дитини та молодшої людини.
2. Якщо якась зі Сторін побажає змінити умови співпраці, Сторони повинні проконсультуватись одна з одною та, домовившись про зміни, викласти їх у письмовій формі та підписати. Підписані обома Сторонами зміни вважатимуться чинними на дату підписання тексту змін.

Від _____ ради

ПІБ: _____

Посада:

Дата:

М.П.

Від Представництва Дитячого

фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні:

Джованна Барберіс, Голова Представництва

Дата:

Додаток 3

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ОРГАНУ З КООРДИНАЦІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ В ГРОМАДІ ІНІЦІАТИВИ «ГРОМАДА, ДРУЖНЯ ДО ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ»

Координаційний орган відповідає за:

- управління повсякденним втіленням Ініціативи на практиці;
- координацію партнерів-виконавців Ініціативи;
- інформування всіх місцевих партнерів-виконавців про наради, рішення керівного комітету, узгоджені подальші дії та відповідні заходи;
- проведення роботи з підвищення обізнаності та адвокації;
- виявлення потреб у навчанні та посиленні потенціалу, які можуть бути задоволені ЮНІСЕФ або іншими громадами, дружніми до дітей та молоді, чи академічним партнерами Ініціативи;
- визначення стабільних джерел фінансування;
- потенційне створення команди волонтерів для забезпечення ширшого зв'язку з громадськістю і за успішного втілення цього завдання – забезпечення їх належними знаннями щодо реалізації прав дитини;
- моніторинг прогресу щодо цілей і показників Плану дій, збирання даних для виявлення й подолання можливих перешкод та підготовка до остаточної оцінки, яка в ідеалі буде здійснюватися за допомогою незалежного механізму;
- організацію засідань керівного комітету, включаючи визначення порядку денного та інформування керівного комітету про прогрес, можливості та виклики.

Персонал, призначений для координації діяльності Ініціативи у рамках місцевого самоврядування, повинен мати чіткі знання про права дитини та стратегічну позицію щодо місцевої адміністрації.

ФОРМА ДИПЛОМУ УЧАСНИКА ІНІЦІАТИВИ «ГРОМАДА, ДРУЖНЯ ДО ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ».

**(UNICEF country office or National Committee)
welcomes**

Name of the city

**as a member to the UNICEF Child Friendly Cities Initiative and thanks it
for its commitment to and active engagement in advancing child rights.**

In (name of the city), (date)

.....
(Name)
(Title)
(UNICEF country office or National Committee)

unicef
for every child

Додаток 5

ОБОВ'ЯЗКОВИЙ ДЛЯ ВСІХ ГРОМАД ПЕРЕЛІК ІНДИКАТОРІВ, ЩО ЗАСТОСОВУВАТИМУТЬСЯ ЮНІСЕФ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ Й ОЦІНКИ ПРОГРЕСУ СТАНОВИЩА ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В ГРОМАДІ

№	Індикатор	Деагрегування індикатора	Вихідне значення ¹	Фактичне значення ²	Джерело інформації ³
Індикатори вищого рівня					
1.	Частка видатків бюджету, які спрямовані на дітей та молодь, %				Адміністративні дані
2.	В громаді створений діючий орган з управління реалізацією ініціативи (із залученням дітей та молоді), так/ні				Адміністративні дані
ЦІЛЬ № 1 – Кожна дитина та молода людина відчуває визнання, повагу та справедливе ставлення в своїй громаді					
1.1	Частка дітей з особливими освітніми потребами (згідно з висновку ІРЦ), охоплених інклюзивним навчанням (загальний показник, та окремо для середньої освіти та дошкільної освіти),%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Адміністративні дані
1.2	В громаді є програма забезпечення безкоштовним гарячим харчуванням дітей у школах, так/ні (якщо «так», вказати для яких категорій дітей та яка частка дітей цих категорій охоплена)				Адміністративні дані
1.3	Частка закладів дошкільної, загальної середньої та професійно-технічної освіти у яких забезпечено безперешкодний доступ для осіб з обмеженою мобільністю (щонайменше є пандуси і санітарно-гігієнічні приміщення обладнані у відповідності до стандартів ДБН В.2.2-17:2006),%	<ul style="list-style-type: none"> за типом закладу освіти 			Адміністративні дані
1.4	Частка батьків дітей до 3 років, які вважають, що: (i) у громаді забезпечено безперешкодний доступ із дитячими візочками до громадських будівель,%; (ii) транспортна система є 'дружньою' до батьків із дитячими візочками,%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю 	(i) (ii)	(i) (ii)	Опитування
1.5	Частка дітей з інвалідністю, охоплених соціальними послугами (в тому числі установами та закладами соціального обслуговування органів соціального захисту населення; громадськими та благодійними організаціями), %	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Адміністративні дані та опитування
1.6	Частка дітей з інвалідністю охоплених гуртковою та клубною роботою, %	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Адміністративні дані
1.7	Частка дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, які виховуються в сімейних формах виховання (в сім'ях усиновителів, опікунів, піклувальників, в прийомних сім'ях, ДБСТ).	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком за формою сімейного виховання 			Адміністративні дані
1.8	Частка дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа, які забезпечені житлом, із загальної кількості таких осіб, які перебувають на квартирному обліку,%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Адміністративні дані
1.9	Частка дітей, які мають наставника, серед дітей які проживають в закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, %	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Адміністративні дані
1.10	В громаді існує механізм залучення дітей та молоді із вразливих категорій (дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з інвалідністю та дітей з малозабезпечених сімей, дітей, які потрапили в складні життєві обставини, ВІЛ-інфікованих, дітей національних меншин та інших) до прийняття рішень, що їх стосуються (або під час вивчення та розгляду їх життєвої ситуації) так/ні				Адміністративні дані
ЦІЛЬ №2 – Кожна дитина та молода людина має право, щоб їхній голос, потреби та пріоритети були почуті та враховані в нормативних актах, політиці та програмах громади					
2.1	Частка дітей (13-17) і батьків, які вказали на те, що вони отримували інформацію про те, які рішення щодо дітей приймалися в громаді протягом останніх 12 місяців, %	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
2.2	Частка дітей та молоді, які знають про можливість участі у громадському житті громади,%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
2.3	В громаді існує механізм інформування дітей та батьків про рішення громади, які їх стосуються, так/ні				Адміністративні дані

- Початкове значення** – вказується: 1) для адміністративних даних – останні звітні (адміністративні, статистичні) дані за 2018 рік; 2) для опитування – дані опитування 2019 року.
- Кінцеве значення** – вказується: 1) для адміністративних даних – звітні (адміністративні, статистичні) дані за 2021/2022 рік (останній рік I етапу реалізації ініціативи); 2) для опитування – дані опитування 2021/2022 року.
- Джерело інформації** – вказується: 1) для адміністративних даних – затверджений документ та/або назва форми адміністративної/статистичної звітності із зазначенням органу влади, що її затвердив; 2) для опитування – матеріали анкетування.

№	Індикатор	Деагрегування індикатора	Вихідне значення ¹	Фактичне значення ²	Джерело інформації ³
2.4	В громаді створений дитячий та / або молодіжний дорадчо-консультативний орган із власним Статутом, що передбачає можливість впливати на рішення у молодіжній політиці, щодо інфраструктури для молоді та розподілу бюджету на заходи, що стосуються дітей та молоді, так/ні *Дорадчо-консультативний орган може бути сформовано як рішенням громади, так і у формі ГО чи громадської спілки.				Адміністративні дані
2.5	Частка учасників дитячого та / або молодіжного дорадчо-консультативного органу, які вважають, що їхню думку враховують при прийнятті рішень у громаді,%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
2.6	Кількість рішень громади, які ініціювали або на які вплинули дитячі чи молодіжні дорадчо-консультативні органи, од.				Адміністративні дані
2.7	У громаді передбачено механізм фінансової підтримки молодіжних проектів та / або діяльності молодіжних організацій (наприклад, бюджети участі, конкурси проектів, малі гранти та ін.); у плануванні та здійсненні цих ініціатив беруть участь молоді люди (віком 10-24 роки), так/ні				Адміністративні дані
2.8	У громаді є програма реалізації молодіжної політики на місцевому рівні, яка базується на результатах аналізу проблем молоді, так/ні				Адміністративні дані
2.9	Кількість дитячих та молодіжних проектів / ініціатив, які отримали фінансування від громади, од.				Адміністративні дані
2.10	Рівень задоволення дітей 13-17 років власною участю в громадському житті та прийнятті рішень, а також ступінь задоволення батьків залученням їх в обговорення питань, які стосуються інтересів дітей	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
ЦІЛЬ №3 – Кожна дитина та молода людина має право на доступ до якісних послуг (освітніх, медичних, соціальних)					
3.1	Рівень смертності немовлят (кількість померлих з усіх причин дітей віком до 1 року, на 1000 дітей)	<ul style="list-style-type: none"> за статтю 			Адміністративні дані
3.2	Частка дітей до 16 років, які не вакциновані проти поліомієліту, %	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Адміністративні дані
3.3	Кількість клінік, які надають послуги дітям на принципах дружнього підходу, одиниць				Адміністративні дані
3.4	Рівень захворюваності серед дітей (0-17) на алкоголізм і алкогольні психози, наркоманію і токсикоманію, на 100 тис осіб відповідного віку	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Адміністративні дані
3.5	Частка дітей, які вказали що мають можливість отримання консультації медичного працівника щодо ВІЛ/СНІД, небажаної вагітності та інфекцій, які передаються статевим шляхом,%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
3.6	Частка дітей, які вказали, що ніколи не вживали наркотичні речовини,%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
3.7	Частка дітей, які не курили тютюнові вироби протягом останніх 6 місяців,%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
3.8	Частка дітей 3-6 років, які охоплені дошкільною освітою (разом та окремо в розрізі місто/село),%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю 			Адміністративні дані
3.9	Кількість дітей дошкільного віку, неохоплених дошкільною освітою, що перебувають у черзі в дошкільний заклад освіти, осіб	<ul style="list-style-type: none"> за статтю 			Адміністративні дані
3.10	Частка випускників загальноосвітніх навчальних закладів, які отримали за результатами зовнішнього незалежного оцінювання 160 балів і вище, у загальній кількості учнів, що проходили тестування з: (i) української мови; (ii) іноземної мови; (iii) математики	<ul style="list-style-type: none"> за статтю 			Адміністративні дані
3.11	Частка дітей шкільного віку, які не відвідують школу,%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Адміністративні дані
3.12	Наявність у громаді механізму обліку дітей шкільного віку з використанням освітньої статистики, даних органів Нацполіції та служб у справах дітей, так/ні				Опитування
3.13	Рівень задоволення дітей 8-12 років, дітей 13-17 років та батьків дітей шкільного віку (8-12 років): (i) якістю середньої освіти; (ii) забезпеченням підручниками; (iii) якістю харчування в їдальнях; (iv) якістю спортивних занять на уроках фізичної культури в школах, %	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
3.14	Частка батьків, які мають доступ до дитячих садочків, до яких зручно добиратись із дому чи роботи,%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю 			Опитування
3.15	Частка батьків, які задоволені (i) змістом програми продовженого дня; (ii) кількістю та змістом гуртків та інших заходів позашкільної освіти,%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю 			Опитування
3.16	Частка сімей, що перебувають під соціальним супроводом, у загальній кількості сімей, що перебувають в Загальному банку даних сімей, які опинились у СЖО,%	<ul style="list-style-type: none"> за кількістю дітей в сім'ї 			Адміністративні дані

№	Індикатор	Деагрегування індикатора	Вихідне значення ¹	Фактичне значення ²	Джерело інформації ³
3.17	Частка сімей, виведених з-під соціального супроводу з позитивним результатом - подолання СЖО,%	<ul style="list-style-type: none"> за кількістю дітей в сім'ї 			Адміністративні дані
3.18	Частка попереджених відмов від новонароджених, %	<ul style="list-style-type: none"> за віком матері 			Адміністративні дані
3.19	Частка дітей, які отримували послуги тимчасового догляду і виховання в сімейних умовах (тимчасова опіка родичів, влаштування до сім'ї патронатних вихователів) від загальної кількості дітей, вилучених від батьків за рішенням органу опіки та піклування, %	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Адміністративні дані
3.20	Частка дітей та молоді, які вказали на те, що мають можливість без відома батьків звернутися до фахівця (медичного, освітнього чи соціальної установи) або передзвонити на гарячу лінію, щоб обговорити свої проблеми,%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
ЦІЛЬ №4 – Кожна дитина та молода людина живе в безпечному та чистому середовищі					
4.1	Кількість дітей, що загинули внаслідок ДТП, осіб на 1000 дітей	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Адміністративні дані
4.2	Частка дітей (13-17) років і батьків, які вважають дорогу до школи (зі школи) безпечною, %	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
4.3	Кількість дітей, які стали жертвами правопорушень, осіб на 1000 дітей	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Адміністративні дані
4.4	Кількість дітей, які були арештовані, осіб на 1000 дітей	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Адміністративні дані
4.5	Кількість зафіксованих випадків домашнього насильства щодо дітей, одиниць на 1000 дітей	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Адміністративні дані
4.6	Частка батьків, які погоджуються з тим, що фізичне покарання дітей є необхідним для виховання дітей, %	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
4.7	Частка дітей, які потерпали від насилля однолітків в школах, %	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
4.8	Частка дітей, які вказали на те, що, перебуваючи вдома, вони піддавалися фізичному та / або психічному насильству протягом останніх 12 місяців, %	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
4.9	В громаді існує механізм запобігання випадків насильства наді дітьми та булінгу, та реагування на відповідні скарги, так/ні				Адміністративні дані
4.10	Частка дітей і батьків, які вказали на те, що навколо будинків чисто і немає сміття,%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
4.11	Частка дітей та батьків, які вказали що проживають в районі із високим рівнем: (i) забруднення повітря, %; (ii) шуму, %	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 	(i) (ii)	(i) (ii)	Опитування
ЦІЛЬ №5 – Кожна дитина та молода людина має право насолоджуватись життям в сім'ї, іграми та відпочинком					
5.1	Кількість дітей з громади, які виховуються в закладах інституційного догляду, в тому числі розташованих за межами громади (інтернатні заклади різних типів та форм власності, притулки, ЦСПР), осіб	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком за типом закладу 			Адміністративні дані
5.2	Кількість дітей від яких відмовились батьки, осіб	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Адміністративні дані
5.3	Частка дітей, народжених неповнолітніми особами ((i)10-14, (ii)15-19 років),%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Адміністративні дані
5.4	В громаді існує програма навчання відповідального батьківства, сімейних цінностей у підлітків, підготовка молоді до сімейного життя, так/ні				Адміністративні дані
5.5	Частка дітей і батьків, які вказали на те, що поруч з будинком є місце з обладнаним майданчиком, де діти можуть гратися, займатися фізичними вправами, спортом %	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
5.6	Частка дітей і батьків, які вказали на те, що в районі будинку (на відстані не більше 15 хвилин пішої доступності) є місця, де діти можуть перебувати в контакт з природою (сквери, парки),%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
5.7	Частка дітей (6-17), які відпочивали більше ніж 1 тиждень протягом року поза межами свого міста (відвідували дитячий табір, відпочивали із батьками тощо),%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
5.8	Частка дітей та молоді, які займаються спортом щонайменше 1 раз в тиждень (не враховуючи шкільні заняття фізкультури),%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
5.9	Частка дітей, які відвідували культурний захід (виставу, цирк, концерт, виставку тощо) протягом останніх 12 місяців,%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування
5.10	Рівень задоволення дітей (6-17) та батьків якістю організації відпочинку та дозвілля для дітей та молоді в громаді,%	<ul style="list-style-type: none"> за статтю за віком 			Опитування

Додаток 6

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАННЯ ШЛЯХОМ АНКЕТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ МІСТА/ГРОМАДИ

Цільові групи:

- діти у віці 8–12 років,
- діти у віці 13–18 років;
- молодь — молоді особи у віці 15–24 роки;
- батьки дітей віком від 0 до 12 років.

Вимоги до кількості респондентів серед цільових груп:

- для великих міст і обласних центрів — не менше 200 осіб у кожній цільовій групі;
- для середніх міст — не менше 150 осіб у кожній цільовій групі;
- для малих міст — не менше 100 у кожній цільовій групі;
- для ОТГ — в залежності від кількості дітей.

Міста/громади можуть прийняти рішення опитати більшу кількість респондентів для підвищення достовірності результатів опитування.

Кожен інтерв'юер повинен опитати приблизно однакову кількість хлопчиків і дівчаток під час анкетування учнів, а також приблизно однакову кількість чоловіків і жінок – при опитуванні батьків.

Вимоги до проведення опитування:

1. Респонденти для опитування відбираються випадковим чином.
2. Опитування дітей здійснюється на території навчальних закладів за погодженням із керівництвом навчального закладу.
3. Щоб кожен учень навчального закладу мав однакову з іншими ймовірність стати респондентом, інтерв'юери повинні проводити опитування в різні зміни і в місцях, де можна зустріти учнів із різних класів. Найкраще провести опитування біля входу в навчальний заклад. Якщо керівництво школи запропонує інтерв'юерам опитати учнів у класах, необхідно опитувати не більше чотирьох респондентів з одного класу, які визначаються випадковим чином (наприклад, жеребкуванням або опитуються всі учні, які сидять, наприклад, на третій парті праворуч). Категорично не допускається опитувати учнів виключно зі шкільного активу.
4. Щоб кожен із батьків дітей віком 0–12 років мав однакову з іншими ймовірність стати учасником опитування, яким бажано охопити осіб, що проживають у різних частинах міста, таке опитування краще організувати, анкетуючи випадкових перехожих у різних частинах міста на жвавих перехрестях і площах міста. Якщо опитування батьків організовано на вході до (або виході з) установ освіти та дошкільних установ,

необхідно забезпечити баланс респондентів, опитаних в установах освіти і в дошкільних установах (50/50).

5. Інтерв'юеру категорично забороняється опитувати своїх родичів або знайомих, а також вчителів зі шкіл, в яких проводиться опитування.

З метою забезпечення випадковості вибірки для дітей 8–12 років і 13–18 років за умови, що опитування проводиться в установі освіти, можна скористатися такими способами відбору респондентів:

- Інтерв'юер відбирає респондентів на вході до (або виході з) установи освіти.
- Жеребкуванням визначаються п'ять або шість класів, із яких запрошується по 2 респонденти різної статі; у кожному обраному класі також проводиться жеребкування для участі в опитуванні серед хлопчиків і дівчаток (юнаків і дівчат).
- Жеребкуванням визначаються п'ять або шість класів, із яких запрошуються респонденти, що сидять на будь-якому уроці в певному місці. Наприклад, респондент 1 розташовується на уроках математики в середньому ряду за другим від вчительської дошки столом зліва, а респондент 2 — в лівому ряду за першим столом праворуч.

При формуванні вибірки батьків дітей віком 0–12 років слід пам'ятати, що в опитуванні необхідно забезпечити участь батьків дітей дошкільного віку.

З метою забезпечення випадковості вибірки для батьків дітей віком 0–12 років можна скористатися такими методами відбору респондентів:

- Інтерв'юер відбирає респондентів на вулиці, на дитячих майданчиках або в місцях відпочинку.
- Респонденти відбираються випадковим чином до або після проведення загальних батьківських зборів на вході до (або виході з) установи освіти / дошкільного закладу.

До розділу «Вступ Аналітичної доповіді «Про становище дітей та молоді в місті/громаді» при викладенні процесу підготовки доповіді необхідно внести опис формування вибірки за кожною з категорій опитаних.

Слід зауважити, що такого роду дослідження, як правило, не виявляє нових проблем, а лише допомагає визначити ті, які є найважливішими для всієї громади.

Підсумки опитування респондентів оформлюються у вигляді таблиці (орієнтовна форма додається) як загальна кількість позитивних та негативних відповідей на запитання анкет за кожною групою респондентів. Результати опитування використовуються для оцінки членами громади реального становища дітей та молоді в місті / громаді / ОТГ.

Додаток 7

7.1 ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА АНАЛІТИЧНОЇ ДОПОВІДІ «ПРО СТАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ У МІСТІ/ГРОМАДІ»

- Вступ.
- Опис основних проблем щодо нерівності в громаді з використанням підходу, що базується на правах дитини.
- Інформація про місто (коротко наводиться довідкова та статистична інформація щодо сучасного стану розвитку міста/громади):
 - i) географічне розташування; демографічна ситуація; ii) ринок праці; iii) особливості соціально-економічного розвитку за останні 3–5 років; iv) фінансово-бюджетна ситуація за останні 3–5 років; v) наявна інфраструктура.
- Становище дітей та молоді в місті:
 1. Право на визнання, повагу та справедливе ставлення.
 2. Право бути почутими.
 3. Право на охорону здоров'я, освіту та соціальний захист.
 4. Право на безпеку.
 5. Право на дитинство.
- Діяльність органів місцевого самоврядування, органів виконавчої влади, бізнесу, інститутів громадянського суспільства в інтересах дітей та молоді.
- Висновки та пропозиції щодо поліпшення становища дітей та молоді.

7.2 ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ АНАЛІТИЧНОЇ ДОПОВІДІ

1) Доповідь має бути структурованою. Бажано дотримуватися наданих рекомендацій щодо структури документу.

2) Аналіз має бути представлений як опис тенденцій у відповідній сфері 1) *право на визнання, повагу та справедливе ставлення*; 2) *право бути почутими*; 3) *право на охорону здоров'я, освіту та соціальний захист*; 4) *право на безпеку*; 5) *право на дитинство*) за останні 3–5 років. Тобто здійснюється порівняння наявної ситуації із ситуацією, що була 3–5 — років тому із зазначенням того, чи стало краще (гірше)), їх чинників (що призвело до змін) та наслідків (позитивних чи негативних) на основі даних, наведених у таблицях індикаторів (додатки 6 та 7). Констатація ситуації станом на певну дату не є аналізом та ні про що не свідчить.

3) Рекомендації до розділів Аналітичної доповіді:

- **Вступ** — короткий опис мети приєднання до ініціативи ЮНІСЕФ «Громада, дружня до дітей та молоді», особливості становища дітей та молоді, а також розвитку міста/громади, які визначили

необхідність приєднання до Ініціативи, зв'язок з Цілями Сталого Розвитку (рекомендований обсяг — 1–2 с.).

Крім загальних речей щодо приєднання до Ініціативи, вступ може також містити інформацію про організацію та проведення роботи з виконання ситуаційного аналізу, в тому числі — про учасників написання аналітичної доповіді, підходи до проведення опитування (вибірка, кількість опитаних, заклади, де проводилось опитування, тощо) та обробки його результатів.

- **Опис основних проблем щодо нерівності в громаді з використанням підходу, що базується на правах дитини.** *Короткий опис проблем міста/громади в частині захисту дітей та молоді в контексті загальноукраїнських проблем забезпечення рівності. Своєрідне резюме проблем, що мають бути опрацьовані далі в ході ситуаційного аналізу. Написання здійснюється з урахуванням проблем, наведених вище за текстом у розділі 1.8.).* Головна мета — замислитися над проблемами, що існують у суспільстві, але не обов'язково «лежать на поверхні», тобто йдеться про неявні проблеми, незручні проблеми. Для кожної громади

можуть бути свої проблеми, але вони мають бути обґрунтованими (підтверджені фактами): чому саме ці проблеми й у чому їх причини та особливості? Не треба боятися вказувати на існуючі проблеми. Навпаки, аналіз та виявлення наявних певних проблем свідчить про спроможність місцевої влади реально оцінити ситуацію та бажання її покращити. Статус надається за прогрес у напрямі вирішення проблем та покращення становища дітей та молоді порівняно з базовими (стартовими) умовами.

- **Інформація про місто** – розділ за обсягом має бути максимум 2,5–3 с. Уся інформація подається з акцентуванням на дітей та молодь. Тобто якщо аналізується структура населення, то має бути зазначено: скільки дітей та молоді? Яка їх частка в загальній чисельності населення? Які тенденції щодо зміни чисельності протягом останніх років усього та дітей і молоді зокрема? Причини зменшення кількості дітей та молоді (зменшення народжуваності, міграція тощо). Опис економічної ситуації не повинен зводитися до переліку діючих підприємств. Економічна ситуація цікава для нашого аналізу в контексті створення умов для зайнятості громадян (робочі місця), гідної праці та зростання добробуту сімей з дітьми, подолання бідності. Аналіз фінансової спроможності громади також має бути акцентований на фінансуванні видатків, що стосуються насамперед дітей та молоді. А головне – це результативність зазначених видатків місцевого бюджету для цілей покращення ситуації щодо становища дітей та молоді. **Ситуація з утриманням органів місцевого самоврядування та бюджетних установ для цілей цього аналізу не є пріоритетною.**

- **Становище дітей та молоді в місті.** Аналіз здійснюється за показниками, наведеними у додатку 6 і згрупованими за п'ятьма пріоритетними напрямками:

- 1. Право на визнання, повагу та справедливе ставлення** (право на недискримінацію, права дітей з обмеженими можливостями; право на приналежність до етнічних, релігійних, мовних груп та меншин)
- 2. Право бути почутими** (кожна дитина і молода людина має право щоб їхній голос, потреби та пріоритети були почуті та враховані в законодавстві, політиці бюджеті, програмах

та інших управлінських рішеннях, що мають вплив на них)

3. Право на охорону здоров'я, освіту та соціальний захист

- 4. Право на безпеку** (кожна дитина та молода людина має право почувати себе безпечно, жити в безпечному та чистому навколишньому середовищі)

- 5. Право на дитинство** (кожна дитина та молода людина має право щасливе сімейне життя, дозвіл та відпочинок)

Кожен із параграфів готується за такою структурою:

- **Аналіз ситуації.** Здійснюється на основі офіційних статистичних даних, даних органів місцевого самоврядування та їх виконавчих комітетів, даних комунальних підприємств, організацій та даних, отриманих у результаті проведеного опитування або фокус-груп, круглих столів, тематичних зустрічей тощо. Під час проведення аналізу акцент необхідно робити на виявленні проблем, які є некомфортними для влади міста/громади, але надзвичайно важливі з погляду забезпечення прав дітей та молоді.
- **Проблеми.** Проблеми визначають, як протиріччя між бажаною ситуацією і дійсністю. Отже, завданням є визначення невідповідності фактичної ситуації з правами дітей у місті та правами, окресленими у вищезазначеній Конвенції ООН. Проблеми мають бути виявлені на основі проведеного аналізу та зіставлені з результатами опитування з метою визначення прихованих проблем. Аналіз проблем має супроводжуватися визначенням причин їх виникнення та побудовою дерева проблем. Це дозволить у подальшому правильно сформулювати першочергові завдання та спланувати заходи, необхідні для розв'язання проблем.
- **Дії влади щодо вирішення проблем.** Наводяться приклади реагування влади на існуючі в громаді виклики щодо дотримання прав дітей та молоді у відповідній сфері за напрямками та здійснюється їх оцінка на предмет адекватності дій існуючим проблемам.
- **Дії інших установ, підприємств, організацій**

(благодійних, релігійних, громадських тощо).

Наводяться приклади діяльності неурядових організацій та підприємств у відповідь на існуючі в громаді виклики щодо дотримання прав дітей та молоді у відповідній сфері за напрямками та здійснюється їх оцінка на предмет адекватності дій існуючим проблемам.

• **Висновки та пропозиції щодо подальших дій.**

У стислому вигляді зазначаються позитивні/негативні зрушення, найбільш актуальні проблеми, формулюються цілі та завдання на наступний період.

- Аналіз у рамках цих напрямів має здійснюватися в динаміці за останні 3--5 років та відображати не тільки стан інфраструктури та кількість проведених заходів у рамках кожного з пріоритетних напрямів (кількість заходів, кількість закладів, кількість майданчиків тощо), а й потребу в них або норматив (якщо він розроблений).

Це допоможе порівняти й оцінити ступінь задоволення потреби або наближення до певного стандарту.

- **Висновки та пропозиції щодо поліпшення становища дітей і молоді.** На основі аналізу серед п'яти основних прав дитини громада обирає для себе мінімум три (максимум – усі п'ять) напрями, що є особливо важливими для забезпечення прав дітей та молоді в громаді відповідно до Конвенції ООН з прав дитини. Саме ці пріоритети мають бути закладені в основу Плану дій.
- **Наводячи заплановані (реалізовані) дії влади міста (проведені заходи), необхідно зазначити конкретні результати цих дій** для покращення становища дітей та молоді або окремих їх груп.

4) Під час аналізу необхідно наводити конкретні приклади участі дітей та молоді у вирішенні проблем розвитку міста.

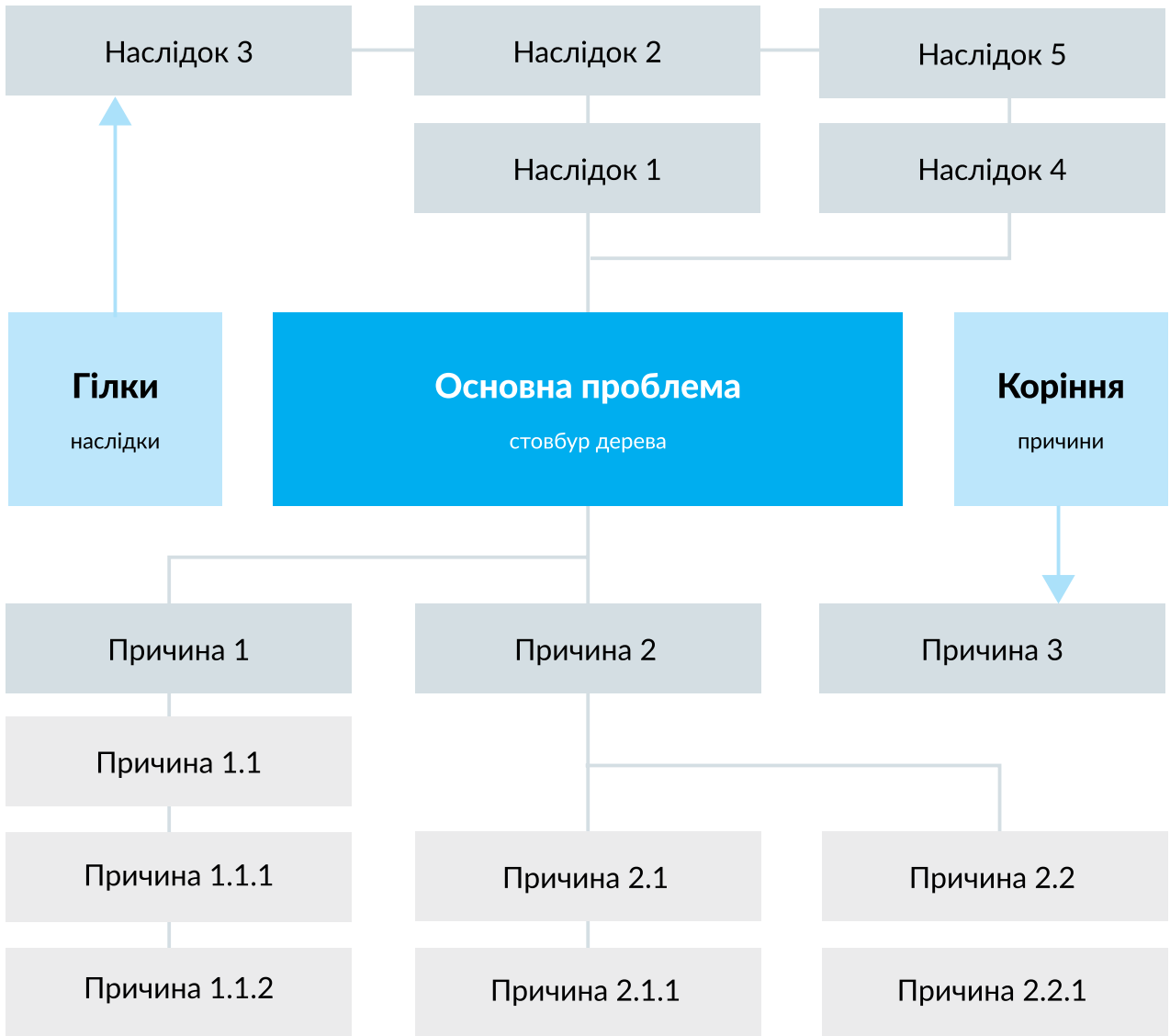
5) Таблиця індикаторів для аналізу (додаток 5) призначені для полегшення орієнтування громад щодо переліку показників, на основі яких доцільно здійснювати аналіз. Ці показники мають бути відстежені в динаміці (за період 3–5 років) у тексті звіту, також слід підготувати висновки та пропозиції. Загальна таблиця індикаторів, використаних тою чи іншою

громадою, наводиться як додаток до ситуаційного аналізу, щоб проілюструвати загальну використану інформаційну базу.

6) **Аналіз доцільно доповнити елементами візуалізації** (діаграми, графіки, фото тощо)

7) **Результати опитування додаються як окремий додаток до звіту.**

СХЕМА ПОБУДОВИ ДЕРЕВА ПРОБЛЕМ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПЛАНУ ДІЙ З РЕАЛІЗАЦІЇ ІНІЦІАТИВИ «ГРОМАДА, ДРУЖНЯ ДО ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ»

ЕТАПИ РОЗРОБКИ ТЕОРІЇ ЗМІН

Під час розробки теорії змін доцільно визначити:

1. На вирішення якої проблеми буде спрямований План дій?
2. В чому причини цієї проблеми?
3. Над якими причинами проблеми ви будете працювати?
4. Які зміни ви хочете отримати в результаті реалізації Плану дій, як будуть виглядати ситуації у різних сферах, якщо ви вирішите проблему?
5. На які групи дітей та молоді в громаді або інституції повинен впливати План дій, щоб зробити необхідні зміни?
6. Яким чином План дій може впливати на ці групи дітей або інституції?
7. Які інструменти і технології можна використовувати?
8. Які ресурси (фінанси, час, навички і знання) будуть потрібні, щоб ефективно використовувати ці інструменти і технології?
9. Які з цих ресурсів вже є в розпорядженні громади?
10. Яким чином можна буде отримати відсутні ресурси?
11. Чи хочете і можете ви працювати в партнерстві з іншими людьми і організаціями, а також, які навички і ресурси можливих партнерів ви хотіли б використовувати?
12. Яким чином ви будете вимірювати прогрес Плану дій, які показники будете використовувати?

Додаток 10

ПРИКЛАД. ТЕОРІЯ ЗМІН ДЛЯ ПЛАНУ ДІЙ З РЕАЛІЗАЦІЇ ІНІЦІАТИВИ «ГРОМАДА, ДРУЖНЯ ДО ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ».

ЦІЛІ (результати) GOALS (outcomes)	Кожна дитина та молода людина відчуває визнання, повагу та справедливе ставлення в своєму місті та громаді	Кожна дитина та молода людина має право, щоб її потреби та пріоритети були почуті та враховані в нормативних актах, політиці, бюджетах та програмах	Кожна дитина та молода людина має доступ до якісних соціальних послуг	Кожна дитина та молода людина живе в безпечному та чистому середовищі	Кожна дитина та молода людина має можливість насолоджуватися життям в сім'ї, іграми та відпочинком
ЗАВДАННЯ OBJECTIVES (outputs)	Обов'язки місцевого самоврядування перед дітьми та молоддю	Поліпшені системи для змістовної участі дітей та молоді у житті громади	Знижено нерівність у доступі до послуг	Поліпшена незалежна мобільність дітей та молоді	Забезпечено доступ до об'єктів дозвілля
	Поліпшено звітність для дітей та молоді	Змінена культура сприйняття дітей та молоді в громаді	Створена дружба до дітей та молоді інфраструктура надання послуг	Місьцеве планування та житлове будівництво враховує потреби дітей та молоді	Покращено баланс між роботою та вільним часом для батьків
	Недискримінаційна політика та планування	Сформоване розуміння потреб дітей і молоді та забезпечено можливості для них діяти як повноцінні громадяни	Поліпшено системи формування політики, бюджетування та моніторингу надання послуг	Знижено злочинність, громади стали більш безпечні та згуртовані	Реалізовано доступні та дружні до дітей і молоді культурні заходи
	Інклюзивні та стійкі громади	Владні структури, що підтримують участь дітей та молоді	Краща міжгалузєва координація між службами надання послуг	Дії, спрямовані на забезпечення дружнього до дітей та молоді навколишнього середовища на місцевому рівні	Покращений доступ до хобі та відпочинку
МІСЦЕВІ СТРАТЕГІЇ STRATEGIES	<ul style="list-style-type: none"> • Нормативно-правова база та політика, що підтримують дітей • Комунікація, підвищення обізнаності та адвокація • Загальноміське стратегічне планування та бюджетування 	<ul style="list-style-type: none"> • Міжгалузєва координація та партнерські стосунки • Всеохоплюючі механізми та процеси участі дітей і молоді у прийнятті управлінських рішень 	<ul style="list-style-type: none"> • Підготовка та підвищення кваліфікації • Збирання даних та доказів 		
МІНІМАЛЬНІ КРИТЕРІЇ	Рівність та недискримінація	Комплексний підхід	Участь дітей та молоді		
ІНСТИТУЦІЇ	Національний координаційний орган (включаючи ЮНІСЕФ)	Місцевий керівний орган	Відділ з координації	Партнери	

Якщо кожна дитину цінують, поважають і до неї справедливо ставляться в межах громади, якщо голос дітей та молоді чують і враховують потреби та пріоритети кожної дитини, якщо кожна дитина має доступ до якісних найважливіших послуг, якщо кожна дитина живе в безпечному середовищі та має можливість насолоджуватись сімейним життям, іграми та відпочинком, то всі діти будуть насолоджуватися дитинством і розвивати свій потенціал через рівні можливості для реалізації своїх прав у своїх містах та громадах

ФОРМА ПОЯСНУВАЛЬНОЇ ЗАПИСКИ ДО ТЕОРІЇ ЗМІН ДЛЯ ПЛАНУ ДІЙ

План дій з реалізації ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» спрямований на вирішення проблем у сфері забезпечення прав дітей та молоді в _____ територіальній громаді.

Основні проблеми, на розв'язання яких спрямований цей План дій, полягають в такому:

(коротко наводиться перелік основних проблем, на розв'язання яких спрямований План дій)

Зазначена проблема викликана тим, що:

1) _____ (формулюється причина проблеми)

2) _____ (формулюється причина проблеми)

3) _____ (формулюється причина проблеми)

План дій спрямований на те, щоб _____ (формулюються цілі Плану дій).

Досягнення зазначених цілей дозволить зробити внесок у покращення становища дітей та молоді в громаді

_____ (вказується місія Плану дій).

Досягнення мети Програми буде здійснено при вирішенні таких основних завдань:

1) _____ (формулюється завдання)

2) _____ (формулюється завдання)

3) _____ (формулюється завдання)

Досягнення очікуваних результатів Плану дій можливе за таких умов:

1) _____ (формулюється припущення)

2) _____ (формулюється припущення)

3) _____ (формулюється припущення)

Термін реалізації Плану дій _____

Фінансування Плану дій _____

(вказати: загальний обсяг фінансування, у т. ч. за роками, та за основними завданнями й цілями)

ГЛОСАРІЙ

Дитина

Особа віком до 18 років

Молодь/молода людина

Особа віком 15 – 24 років

Місто

Міський населений пункт незалежно від кількості населення, до яких належать міста республіканського, обласного, районного підпорядкування і селища міського типу

Громада

(або територіальна громада) – це сукупність громадян України, котрі спільно проживають у місті чи сільському поселенні, мають колективні інтереси, визначений законом правовий статус і право на самоврядування

Об'єднана територіальна громада

(ОТГ, об'єднана громада) – адміністративно-територіальна одиниця в Україні, утворена відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»

Місцева влада

орган місцевого самоврядування міста, об'єднаної територіальної громади, територіальної громади

SDGs

(Sustainable Development Goals) – Цілі Сталого Розвитку

для кожної дитини

Міністерство
соціальної політики
України

Міністерство регіонального
розвитку, будівництва
та житлово-комунального
господарства України

Міністерство
молоді та спорту
України

Адміністрація
Президента
України

ОТГ
Асоціація

NYCUkraine

Щоб отримати детальнішу інформацію та заявити про бажання приєднатися до ініціативи, будь-ласка, звертайтеся:

Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ)

вул. Інститутська, 28, 01021, Київ

Марина Хромих

консультант програми

«Громада, дружня до дітей та молоді»

email: mkhromykh@unicef.org

Віталій Старіков

спеціаліст департаменту соціальної політики
Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ)

email: vstarikov@unicef.org

Дізнайтеся більше:

childfriendlycities.org

unicef.org.ua

© ЮНІСЕФ, травень 2019